

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2018

Tereza Čechová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Ženy novinářky:
Genderové stereotypy v audiovizuálních médiích**

Bakalářská práce

Praha 2018

Autorka práce: Tereza Čechová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Křobová

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 5. 2018

Tereza Čechová

Bibliografický záznam

ČECHOVÁ, Tereza. *Ženy novinářky: Genderové stereotypy v audiovizuálních médiích*. Praha, 2018. 58 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Tereza Krobová.

Rozsah práce: 78 749 znaků s mezerami

Anotace

Bakalářská práce „*Ženy novinářky: genderové stereotypy v audiovizuálních médiích*“ je kvalitativní analýzou sebepojetí novinářek v oblasti audiovizuálních médií. Pomocí polostrukturovaných hloubkových rozhovorů se čtyřmi novinářkami, které pracují v dané oblasti médií, byl vytvořen sebeobraz profese. Cílem bylo zaměřit se na případné genderové stereotypy v profesi, které mohou práci novinářek ovlivňovat. Snahou bylo zjistit, jestli a případně jak pohlaví novinářek působí v rámci této profese. Analýze rozhovorů předchází teoretická část. V ní je nastíněn historický kontext vstupu žen do této profese a vývoj ženského působení v audiovizuální žurnalistice. Obsahem teoretické části je i téma problematiky genderových stereotypů, genderu v žurnalistice a genderových analýz mediální komunikace. V teoretické části je také popsána kultura a hodnoty v redakcích, kde jsou zahrnuté jevy, které se v souvislosti se stereotypizací objevují.

Annotation

Bachelor thesis “*The Women Journalists: The Gender Stereotypes in Audiovisual Media*” is a qualitative analysis of women journalists self-perception on the field of audiovisual media. The self-illustration of the profession was gained by half-controlled open interviews with four women journalists who experienced work in audiovisual media. The goal was to aim possible gender stereotypes which women journalists can be influenced by. Before the analysis begins, there is a theoretical part. It describes women journalists’ historical entering into profession and evolution of their effort in audiovisual media. The theoretical part of paper also includes gender issues in general – gender stereotypes, gender in journalism and gender analysis of medial communication. The theoretical part includes description of gendered newsroom cultures and values. It shows phenomena related to stereotyping.

Klíčová slova

genderové stereotypy, audiovizuální média, gender, ženská žurnalistika, sebepojetí

Keywords

gender stereotypes, audiovisual media, gender, women journalism, self-perception

Title / název práce

Ženy novinářky: Genderové stereotypy v audiovizuálních médiích

The Women Journalists: The Gender Stereotypes in Audiovisual Media

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své rodině za to, že mě podporuje ve studiu. Dále chci poděkovat Mgr. Tereze Krobové za vedení práce a cenné rady a připomínky v průběhu jejího zpracování. V neposlední řadě děkuji také Nikole Reindlové, Světlaně Witowské, Kateřině Trnkové a Marianě Kopecké za spolupráci při psaní bakalářské práce a za poskytnutí informací k analýze.

Obsah

Úvod.....	12
1 Teoretická část.....	13
1.1 Historický kontext.....	13
1.1.1 Ženy v rozhlasu a televizi.....	13
1.2 Gender, genderové role a jejich stereotypy.....	13
1.2.1 Pojem „gender“.....	13
1.2.2 Genderové stereotypy.....	13
1.3 Specifika rozhlasu a televize.....	14
1.4 Genderové analýzy mediální komunikace.....	14
1.4.1 Výzkum v České republice.....	14
1.4.2 Výsledky v ČR – Global Media Monitoring Project v roce 2010.....	15
1.5 Redakční kultura – gender v redakcích.....	15
1.5.1 Reportérství a práce v terénu.....	15
1.5.2 Rubriky.....	15
1.5.3 Věk, vzhled, hlas.....	16
1.5.4 Mateřství a péče o děti.....	16
1.5.5 Sexuální obtěžování na pracovišti.....	16
1.5.6 Segregace na pracovním trhu a platová diferenciacce.....	17
2 Výzkumná část.....	18
2.1 Metodologie.....	18
2.1.1 Kvalitativní výzkum.....	18
2.1.2 Kvalitativní dotazování.....	18
2.1.3 Sběr dat, užitá metoda.....	19
2.1.4 Vzorek respondentů.....	19
2.2 Výsledky analýzy.....	20
2.2.1 Reportérství a práce v terénu.....	20
2.2.2 Rubriky.....	21
2.2.3 Věk, vzhled, hlas.....	21
2.2.4 Mateřství a péče o děti.....	22
2.2.5 Sexuální obtěžování na pracovišti.....	22
2.2.6 Segregace na pracovním trhu a platová diferenciacce.....	23
Závěr.....	24
Summary.....	25
Použitá literatura.....	25
Seznam příloh.....	31
Přílohy.....	31

Úvod

„Televize má být podívaná. A je zde patrný jasný důraz na dekorativní hodnotu a sexualizaci žen novinářek. Televizní moderátorky a reportérky podléhají komentářům a stížnostem na jejich vzhled – oblečení, vlasy a hlas jsou zkoumány mnohem intenzivněji než u jejich mužských protějšků. Ženy novinářky představují paradox. Je zcela běžné, že pracují jako redaktorky nebo moderátorky, ale stále bývají označovány jako „jiné“ v porovnání se svými mužskými kolegy. Tisk proklamuje, že pohlaví novinářů je nepodstatné. Nicméně zatímco maskulinita je vykládána jako neutrální a s muži novináři se jedná převážně jako s profesionály, ženy novinářky jsou předurčené svým pohlavím,“ uvádí v úvodu knihy *Women and Journalism* autorky Deborah Chambers, Linda Steiner a Carole Fleming. Tato bakalářská práce se zabývá přesně tím, co autorky popisují. Existuje v audiovizuálních médiích sexualizace žen novinářek? Opravdu je na jejich vzhled kladen tak velký důraz? Jedná se s muži novináři jako s profesionály, zatímco ženy jsou kvůli svému pohlaví podceňovány? Tato práce zkoumá genderovou problematiku novinářské profese. Cílem práce je vytvoření sebeobrazu profese novinářek, které pracují v oblasti audiovizuálních médií.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a výzkumné. Kapitoly první části přibližují jevy, které jsou kontextem ke zkoumanému tématu. Hlavním zdrojem, se kterým pracuji, je už zmíněná publikace *Women and Journalism*. Srozumitelně popisuje situaci žen zejména v americké a britské žurnalistice a identifikuje hlavní oblasti a problematiku genderu v žurnalistice. Podobná odborná publikace, která by komplexně mapovala situaci v České republice, zatím chybí. Dalším velmi přínosným zdrojem mi byla publikace Claire Renzetti a Daniela Currana *Ženy, muži a společnost*.

Zastřešujícím rámcem výzkumu byly následující výzkumné otázky: *Jaký je sebeobraz novinářky z oblasti audiovizuálních médií v profesi? Existují podle respondentek genderové rozdíly v přístupu respondentů k novinářům a novinářkám? Existuje podle respondentek genderová diskriminace v oblasti audiovizuálních médií s ohledem na vzhled? Existují podle respondentek genderové rozdíly v přístupu zpravodajů a zpravodajek k práci?* Otázky kladené v polostrukturovaných hloubkových rozhovorech

mají za účel přiblížit jednotlivé náhledy novinářek na jejich profesi. Data získaná rozhovory budu analyzovat pomocí kvalitativních postupů. Všechny čtyři respondentky momentálně působí ve veřejnoprávní televizi, dvě z nich mají zkušenost i s prací v komerčních televizích (Nova a Prima). Pokoušela jsem se kontaktovat i další novinářky. Daniela Drtinová, kterou uvádím v tezi, opakovaně nereagovala na zprávy, k rozhovoru s ní tedy bohužel nedošlo. Janu Guldu jsem se rozhodla záměrně nekontaktovat. Má zkušenost s prací v rozhlasu, nikoliv v televizi. Rozhlas je založený na akusticko-auditivním principu, pro práci o audiovizuálních médiích by tedy rozhovor s ní pravděpodobně neměl žádný přínos. Kontaktovala jsem i novinářky z komerčních televizí, ty však buď neodpověděly, nebo si nepřály být součástí výzkumu.

1 Teoretická část

1.1 Historický kontext

Stejně jako mnoho jiných profesí byla žurnalistika do konce 19. až počátku 20. století výhradně mužskou profesí. Editoři a vydavatelé považovali ženy za příjemkyně mediálních obsahů, nikoliv za jejich producentky (Chambers, Steiner a Fleming, 2004, s. 15). Koncem 19. století začaly ženy působit jako autorky textů, které měly nalákat nové čtenářky. Jednalo se o texty z oblasti módy a společnosti, umění nebo společenských novinek, tedy oblastí, které dnes nazýváme *soft news*. Editoři totiž nepovažovali ženy za dostatečně reportérsky zdatné. A pokud ženy psaly o politice nebo o společenských problémech, byly podle Chambers, Steiner a Fleming (2004, s. 16) nabádány k tomu, aby o nich psaly z jiného úhlu pohledu, než jak by psali muži – ženy měly popisovat, jak události postihnou běžné lidské životy. Ženám se profese novinářky otevřela až později, na přelomu 19. a 20. století. Příkladem je Margaret Fuller ze Spojených států amerických, obhájkyň ženských práv, vzdělání žen a jejich práva na zaměstnání. Byla první ženou, která pracovala na plný úvazek v novinách jako recenzentka knih a byla také první ženou, které bylo umožněno využít knihovnu Harvard College (Chambers, Steiner a Fleming, 2004, s. 18). I v první polovině 20. století musely novinářky čelit předsudkům, že ženská žurnalistika je něco zvláštního a abnormálního. První světová válka přinesla do jisté míry zlepšení: ženy nahrazovaly muže odcházející na frontu a mohly se tak dostat na pozice, na které měly kvalifikaci už dávno předtím, ale teprve odchod mužů jim tato místa uvolnil. Situace byla podobná i během druhé světové války, ale po skončení celosvětového válečného konfliktu ženy zase uvolněná místa přenechaly mužům (Sebba, 1995, s. 160). Obě světové války však pomohly upevnit pozice některých žen v žurnalistice. Se vznikem rádia a později televize a jejich rozmachem po druhé světové válce dostaly ženy další příležitosti v novinářině. Tyto příležitosti byly dlouhou dobu omezenější než v novinovém průmyslu. Věnovat se tedy dál budu konkrétně ženám v rozhlasu a televizi.

1.1.1 Ženy v rozhlasu a televizi

Cílem této kapitoly není přinést vyčerpávající historická data, ale spíš kontext a uvést, jaký přínos měly v minulém století ženy pro rozhlasové a televizní vysílání. Obecně

se ženám ve 20. století lépe dařilo v oblasti tisku než v rozhlasovém a televizním vysílání. S rozvojem rozhlasu a televize během první poloviny 20. století se naskytla další pracovní místa, ani tehdy ale nenastal masový vstup žen do žurnalistiky. Ženy většinou pracovaly pouze na pořadech pro své pohlaví. Až v roce 1975 začala Angela Rippon pravidelně moderovat zpravodajství pro britskou BBC (Chambers a kol., 2004, s. 55). Za zmínku stojí i experiment britské společnosti ITN (Independent Television News). Polední zprávy četla v polovině 50. let jako první televizní moderátorka Barbara Mandell. Pořad měl velmi nízkou sledovanost, zprávy byly navíc vysílány ze studia stylizovaného do podoby kuchyně, čímž měly cílit na ženské publikum a ukazovat diváčkám jejich místo (tamtéž, s. 54). Podle tehdejšího editora Aidana Cawleyho byla Barbara Mandell vybrána „*pro její příjemný vzhled, vybrané způsoby a hlas jako med*“ (tamtéž).

Kromě toho, že ženy byly stále považovány pouze za producentky ženských témat, důvodem, proč se jim nedařilo vstoupit do mužské žurnalistiky, byl i fakt, že editoři odmítali ženám přiznat novinářskou důvěryhodnost. První mikrofony v rozhlasu byly navrženy pro mužský hlas, ženský hlas tak zněl jako vyšší a ženy kvůli tomu ztrácely na autoritě. Ženy tak byly po desetiletí koncentrovány pouze v oblasti *soft news*, tedy v pořadech pro hospodyňky, vysílání o dětech, o novinkách ze společnosti nebo o módě (Chambers a kol., 2004, s. 62). V BBC ženy nečetly zprávy až do 70. let, zejména kvůli tomu, že jejich hlasy zněly nepřírozeně vysoce, až „kovově“ (Chambers a kol., 2004, s. 29). Vedoucí zaměstnanci BBC se také domnívali, že je ženský hlas příliš spojený se „štěbetáním“ a pomluvami a postrádá autoritu nutnou pro čtení zpráv (tamtéž). Ačkoliv v rozhlasu a televizi se vyskytovalo méně ženských novinářek než v novinách, přinesly posun ve vysílání: tvořily pořady, jejichž obsahy se z *hard news* měnily na formát jakýchsi kontextualizovaných příběhů: ženy ve vysílání pořadů vysvětlovaly, jaký dopad měly referované události na publikum. Tyto „ženské“ pořady také daly základ některým dnes běžně užívaným praktikám, jakou je např. zapojování čtenáře do vysílání odpovídáním na jejich dopisy (Chambers a kol., 2004, s. 62).

1.2 Gender, genderové role a jejich stereotypy

V této podkapitole popisují společenskou kategorii genderu a zabývám se otázkou, jaký má v novinářském povolání význam. Dále definuji genderové stereotypy a popisují, jak se stereotypizace projevuje na mediální scéně.

1.2.1 Pojem „gender“

Existuje více definic toho, co pojem gender znamená. Podle Renzetti a Currana (2005, s. 20) slouží lidské pohlaví jakožto biologická danost (bytí mužem nebo ženou) jako základ, na kterém lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender. Nezisková organizace Gender Studies, o. p. s. ve svém slovníku pojmů uvádí, že gender je slovo převzaté z angličtiny a znamená rod, nikoliv však ve smyslu gramatickém: *„Jedná se o sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení genderu ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami,“* (2017).

Liesbet van Zoonen (2000) gender chápe jako sociální nadstavbu biologického pohlaví, jako soubor získaných nebo připsaných vlastností, dovedností. Gender je podle ní soubor překrývajících se a často protichůdných kulturních popisů a předpisů odkazujících k pohlavní odlišnosti. Vyplyvá z určitých ekonomických, sociálních, politických, technologických a dalších nediskurzivních kontextů a reguluje je. *„Gender by neměl být považován za fixní vlastnost jednotlivců, ale za součást pokračujícího procesu, jímž jsou subjekty konstituovány, často paradoxními způsoby. Identita, která se vyvíjí, je proto fragmentovaná a dynamická,“* (van Zoonen, 2000, s. 33).

Genderovou rolí je pak *„soubor předpisů a norem očekávaných v jednání a chování žen a mužů, které jsou předávány a zachovávány procesem socializace a které jsou do značné míry stereotypně vymezeny, k čemuž přispívá i fakt, že jsou vnímány jako biologicky dané,“* (Gender, rovné příležitosti a výzkum, 1/2000, str. 2). Gender je tedy společenská kategorie, která obsahuje vlastnosti a charakteristicky typizující svého nositele. Charakteristiky, jež jednotlivému genderu přisuzujeme, označujeme jako genderové stereotypy.

1.2.2 Genderové stereotypy

Stereotypem se rozumí předem stanovená představa o povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, a to bez přihlédnutí na individuálního člena skupiny a jeho konkrétní životní situaci. Kvůli stereotypům si lidé vytváří představy o situacích, věcech nebo lidech bez jakýchkoliv dalších znalostí a podrobností. Stereotypy si pak lidé nevytváří na základě osobních zkušeností, ale tvoří je kvůli tradování nebo verbálním i neverbálním zprostředkováním ostatními příslušníky společnosti (Martin in Janošová, 2008, s. 27). „*Stereotyp je označení pro zjednodušující souhrnný popis určité společenské skupiny. Může být pozitivního či negativního charakteru a s tím či oním stereotypem je – či v minulosti byla – spojována prakticky každá společenská skupina,*“ (Renzetti, Curran, 2005, s. 20). Existují stereotypy zaměřené na etnickou nebo věkovou skupinu, sociální vrstvu, na různé druhy zaměstnání a další. Jedněmi ze stereotypů jsou ty, jež se týkají rolí mužů a žen. Podle Renzetti a Currana (2005, s. 20) je i lidské pohlaví jako biologická danost (bytí mužem nebo ženou) základem, na kterém lidé konstruují společenskou kategorii genderu (maskulinitu nebo femininitu). Přitom je ale možné, že některého jednotlivce vystihuje jen málo ze společensky definovaných charakteristik genderu. „*Důležitější však je, že předpoklady vztahující se k genderu lidé obecně přijímají za platné či správné, a že na nich zakládají svůj rozdílný – někdy vysloveně protikladný – přístup k osobám mužského a ženského pohlaví. Mnoho lidí se v jednání s druhými opírá o genderové stereotypy,*“ (Renzetti, Curran, 2005, s. 20). Genderové stereotypy jsou podle těchto autorů „*zjednodušující popisy toho, jak má vypadat »maskulinní muž« či »femininní žena«*“.

Ve slovníku organizace Gender Studies, o. p. s. se genderovým stereotypem rozumí společensky utvářené paušalizující obecné popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž a femininní žena. Na tom je pak založen rozdílný přístup k mužskému a ženskému pohlaví a přiřazování tradičních vlastností pohlavím. Promítají se pak do názorů společnosti na roli muže a ženy v rodině, v zaměstnání nebo ve společenském dění.

Konkrétní příklady genderových stereotypů najdeme už v rozdílně výchově chlapců a dívek: chlapci jsou vychováni tak, aby byli průbojní a měli ostré lokty. Pokud projeví vůli být aktivní součástí rodiny a domácnosti, jsou někdy svým okolím zesměšňováni (Valdrová, 2004, s. 25). Výchova dívek je spojená s péčí o rodinu a děti, na rozdíl od mužů tedy pro soukromou sféru: „*Holčička se dozví, že se nesmí jako správná dáma prát,*

a chlapeček, že nesmí plakat, pokud nechce, aby mu říkali, že je baba,“ (tamtéž, s. 25). Genderové stereotypy mají také fyzické atributy: „*U femininity je to elegance, jemnost, půvab nebo dlouhé vlasy. U maskulinity jsou to pak vousy, široká ramena a statnost, výška apod. Z dalších vlastností jsou pak mužskému stereotypu připisovány vlastnosti jako nezávislost, síla, asertivita a aktivita, ženskému pak orientace na vztahy, vřelost, emocionálnost a sentimentalita,*“ (Deaux a Lewis, 1984, s. 172).

1.3 Specifika rozhlasu a televize

Televizi lze považovat za jedno z nejmocnějších současných médií – to dokazuje například fakt, že průměrný Američan stráví v podstatě každý den před televizí 33 % svého volného času (At Leisure, 1993). Vliv televize na společnost zesiluje několik faktorů: je zdarma, je dostupná prakticky všem, divák ani nemusí opustit svůj domov, jako je tomu například v případě kina, po divákovi není vyžadována žádná schopnost, jako je gramotnost v případě čtení knih. Ke všem divákům se navíc dostává stejné verbální a vizuální poselství (Renzetti, Curran, 2005, s. 192–193). Moc televizi dává i její audiovizuální povaha, která se nejvíce blíží přirozenosti lidského vnímání – přijímání informací prostřednictvím televize tak pro diváka není náročné. Televize však není genderově neutrální (Havelková, 1998, s. 6): „*Z hlediska vztahu mezi médiem a publikem při vytváření a reprodukci kulturních norem v ní nacházíme vnitřní rodovou (genderovou) diferencovanost,*“ (Havelková, 1998, s. 6). Podle Jiráka (1998, s. 6) je jedním z diferencujících mechanismů vědomé programové rozlišování adresátů relací podle pohlaví. Podle Jiráka je dokonce zpravodajství, které je domněle genderově neutrální relací, jeho tvůrci chápáno a koncipováno jako pořad pro muže. Jirák navíc upozorňuje, že cíleným „oslovováním“ určitých skupin adresátů se např. „femininní“ a „maskulinní“ skupiny posluchačů také vytvářejí (Jirák, tamtéž).

Jednu z nejdůležitějších rolí hraje v televizi obraz. Podobně jako v rozhlase, který je závislý na hlase prezentovaných osob, je televizní obrazovka závislá na vizuální, ale také hlasové dispozici vystupujících osob. Lidské oko zaznamenává dvourozměrný obraz a je závislé na tom, co je na obraze znázorněno. V televizním zpravodajství získává divák informace audiovizuální cestou, tedy zprávu vidí i slyší. Televize k divákovi promlouvá skrze pohyblivé obrazy, zvuky a mluvené slovo. Obrazovou složku podle

Lokšíka (2011, s. 74) tvoří film, video, přímý přenos, počítačová grafika, dekorace a psaný text v jakékoli podobě. Zvukovou složku zase zastupuje především mluvené slovo. Komentáře a výpovědi tázaných, pak zvuky prostředí, výjimečně hudba a ticho. Lokšík mluví i o dalších významných prvcích zpravodajství. Nazývá je *paralingvistickými nonverbálními prvky* a považuje za ně dikci promluvy, mimiku a výraz obličeje, gesta, držení těla a také zvolené oblečení.

Zaměříme-li se na televizní zpravodajství, zpravodajské relace, ve kterých vystupují jen muži, jsou v současné době k vidění zřídka: hlavní zpravodajskou relaci komerční televize Nova zpravidla moderuje dvojice ve složení žena a muž, stejně je tomu na televizi Prima. Hlavní zpravodajství veřejnoprávní České televize, Události, moderuje taktéž dvojice – v týmu, který se po dnech střídá, jsou dvě ženy a dva muži. V současnosti tedy převládá tendence ke smíšeným týmům moderátorů a moderátorek, nebylo tomu tak ale vždy¹. Hlavní specifikum rozhlasu spočívá v jeho akusticko-auditivním principu. Rozhlasové sdělení se k posluchačům šíří výhradně zvukovou (sluchovou) cestou. Komunikace probíhá pomocí mluveného slova – jakousi rozpravou moderátora nebo moderátorky s posluchači. Při této interakci je možné přizpůsobovat rytmus a intonaci; tím je možné sdělení emotivně zbarvit, zdůraznit nebo zdramatizovat. Mluvený projev v rozhlase je také třeba přizpůsobit cílové skupině dané stanice, jinak se tedy mluví například na Radiožurnálu a jinak na rádiu Wave. Ve všech případech je ale důležitou složkou projevu hlas moderátora nebo moderátorky. Rozhlasové vysílání bylo zpočátku pouze mužskou záležitostí, a to právě kvůli hlasu.

¹ Z diplomové práce Kateřiny Kořínkové Sobotkové (2009) vyplývá, že z genderového hlediska byly zpravodajské relace v letech 1982 až 1991 převážně mužským pořadem: „*Ve sledovaném období se ve zpravodajství z osmdesátých let objevilo celkem 10 mužů moderátorů a pouze jedna žena moderátorka. V devadesátých letech se poměr poněkud zmírnil – šest moderátorů ku dvěma moderátorkám,*“ (Kořínková Sobotková, 2009, s. 35).

1.4 Genderové analýzy mediální komunikace

Problematika genderu je přítomná ve všech typech médií. Často je však skrytá a reprodukce stereotypů nebo nerovnoměrnosti může probíhat ve více rovinách. Mediální komunikaci z hlediska genderu zkoumají analýzy z různých hledisek. Mediální analýzy se věnují například jazyku, kterým jsou zprávy předávány publiku. Analýzy sledují i to, zda jsou ženy a muži spojováni s určitými vymezenými činnostmi, zda jsou zobrazováni jako sexuální objekty (např. v reklamě), zkoumají viditelnost žen ve veřejné sféře, nebo to, do jaké míry jsou ženy v mediálních obsazích využívány jako zdroje informací. *„Silně zastoupené jsou v genderových mediálních studiích také výzkumy mediální produkce, které se zaměřují nejen na počty žen pracujících v jejich jednotlivých oblastech (zejm. s důrazem na zpravodajství) nebo na genderovou rovnováhu v hierarchii mediálních institucí (jsou-li ženy ve vedení redakcí a podobně), ale také na zohlednění genderových témat v rámci fungování celé instituce – např. vnitřní úpravy postihující genderovou politiku média, předpisy upravující sladování profesního a osobního života nebo neformální politika média v této otázce, to, zda gender hraje roli při přisuzování tematických oblastí, jímž se novináři a novinářky věnují a jiné,“* (Vochocová in Česká novinářka, 2011, s. 95–96).

Často zkoumanou rovinou je analýza mediálního obsahu – tyto analýzy se zaměřují na četnost článků věnovaných ženám a mužům. *„Nejčastějšími výstupy genderových mediálních studií jsou analýzy mediálních obsahů (ať už zpravodajství, reklamy nebo textů populární kultury) z hlediska přítomnosti genderových stereotypů nebo sexismů,“* (Vochocová in Česká novinářka, 2011, s. 95).

1.4.1 Výzkum v České republice

„Je smutnou pravdou, že žádná skupina profesionálních komunikátorů nebyla za dobu existence České republiky předmětem soustavnějšího sociologického výzkumu a údaje o těchto skupinách (např. o šancích novinářek na získání pracovního místa v konkurenci s mužem) jsou nedostačující,“ uvádí Jiráček už v roce 1998 na semináři Žena a muž v médiích (1998, s. 28). V České republice i dnes chybí soustavný sociologický výzkum

a analýza médií z hlediska složení novinářů. K tomu Hana Havelková dodává, že „*samotný nezájem o to, jací lidé pracují v médiích, prozrazuje slabé demokratické vědomí*“ (Havelková, 1998, s. 5). Absence výzkumu složení novinářů sama o sobě přispívá

k iluzi rovnoprávnosti. Výzkumy genderové struktury profesí se v Česku zabývá Marie Čermáková ze Sociologického ústavu Akademie věd. V Rakousku a Německu se takovými výzkumy zabývala Eva Payerl. Podle mnou zjištěných údajů členská statistika Syndikátu novinářů v roce 2017 registrovala 1269 mužů a 678 žen, tedy 65,18 % mužů a 34,82 % žen.

1.4.2 Výsledky v ČR – Global Media Monitoring Project v roce 2010

Jedním z výzkumů, které analyzují mediální obsahy a mediální produkci z hlediska genderu, je od roku 1995 *Global Media Monitoring Project* (GMMP)². Koordinuje jej Světová asociace pro křesťanskou komunikaci. Výzkum se provádí každých pět let a analyzuje zpravodajské obsahy vyprodukované během jednoho předem určeného dne médií v participujících zemích z celého světa. Čtvrtého ročníku sběru dat se poprvé do výzkumu zapojila Česká republika. Sběr dat za Českou republiku provedli studenti oboru Mediální studia pod vedením Vlastimila Nečase a Lenky Vochocové v akademickém roce 2009/2010.

Čtvrtý GMMP z roku 2010 ukazuje, že ženy jsou v celosvětovém měřítku v menšině jak jako autorky zpráv, tak také jako osoby, o kterých zprávy pojednávají nebo které jim dodávají expertní hlas. Zpráva GMMP konstatuje, že v České republice tvoří ženy 37 % všech komunikátorů, tedy autorů zpráv. Podle Lenky Vochocové, která se zaměřuje na genderová mediální studia, však může být výsledek výzkumu ovlivněný

2

Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2010 Czech Republic. National Report. ProEquality, 2010. Dostupné z: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Czech-Republic.pdf.

nereprezentativním vzorkem založeným na zpravodajských výstupech jediného dne. Podle Vochocové je taky možné při bližším pohledu na některé výsledky GMMP a jejich interpretaci odhalit účelovost až výraznou předpojatost výzkumu (Vochocová, 2011, s. 97). Podle zprávy GMMP je viditelnost žen v českých médiích podle údajů shromážděných v den monitorování (10. listopadu 2009) mnohem nižší než u mužů. Nejvyšší procento žen se objevilo v televizi (28 %), zatímco jejich nejnižší podíl byl v rozhlase (10 %). V případě tištěných médií bylo 22 % všech textů napsáno ženami ve srovnání se 78 % textů mužů. Sledovanými médii bylo pět deníků (Mladá fronta DNES, Právo, Hospodářské noviny, Lidové noviny, Blesk), tři televizní stanice (Česká televize, TV Prima, TV Nova) a čtyři rozhlasové stanice (Český rozhlas Radiožurnál, Impuls, Evropa 2 a Frekvence 1).

GMMP zkoumala i podíl zastoupení autorek v médiích: v roce 2010 pracovalo v televizi 52 % žen, v rozhlase to bylo 45 %. Zpráva dále uvádí: „Podle dostupných dat jsou ženy zastoupeny na novinářských pozicích obecně jako editorky, reportérky či hlasatelky (51 %) a reportérky a komentátorky (47 %). Nicméně jejich zprávy tvoří jen 20 až 30 % obsahu deníků a dalších médií. Jsou autorkami pouhých 10 % komentářů nebo sloupků. (...) V roce 2009 nebyla mezi šéfredaktory čtyř hlavních novin v zemi jediná žena.“

1.5 Redakční kultura – gender v redakcích

Genderové stereotypy se objevují i v mediálním světě, podstatnou část genderových nerovností a stereotypů svou činností udržují při životě právě média (Renzetti, Curran, 2005, s. 183). A zprostředkováváním informací reprodukuje stereotypy nebo mají tendenci vylepšovat obraz reality. K tomu podle Jiráka (Havelková, 1998, s. 6) patří i mediální prezentování větší rovnoprávnosti pohlaví, než odpovídá skutečnosti – média podle něj zobrazují svět rovnoprávnější, než ve skutečnosti je. Můžeme se přiklánět k tomu, že média realitu nevytváří, ale pouze ji zrcadlí: „Jednoduše řečeno, hypotéza zrcadlení tvrdí, že obsah médií zrcadlí chování a vztahy, hodnoty a normy, které ve společnosti převládají,“ (Renzetti, Curran, 2005, s. 182).

Lynette Sheridan Burns ve své praktické příručce žurnalistiky (2004, s. 16) popisuje novináře takto: „,Opravdový‘ novinář neustále hledá námět pro další článek, pracuje podle vlastních pravidel a jen málokdy se zastaví na tak dlouho, aby mohl přemítat. Viděl

(a je to on, přestože podle statistických údajů pracuje v oboru většina žen) všechno nejméně dvakrát; je to hospodský filozof, který ví trošku o všem.“ Lynette Burns v uvedené citaci naráží na problematiku genderu a genderových stereotypů, které souvisí s povoláním novináře. A to právě onou zmínkou o tom, že novinář je mužem, nebo dalšími nepřímými odkazy na vlastnosti spojené především s pravou maskulinitou. Typem studia médií, které ve své analýze zohledňuje gender jako jeden z klíčových strukturních faktorů ovlivňujících produkci, distribuci a příjem mediálních sdělení, jsou genderová mediální studia (Vochocová, 2011, s. 95). Studium médií se zabývám v kapitole Genderové analýzy mediální komunikace.

Podle výzkumu Hernandezové z roku 1996 se 93 % ženských novinářek potkalo v redakcích s překážkami, které jejich mužští kolegové nemuseli nikdy řešit³. Následující kapitola se zabývá jevy a problémy, s jakými se ženy novinářky v redakcích setkávají, a to v souvislosti s genderem v profesi novináře, tedy na jakou formu diskriminace nebo předsudků ženy nejčastěji narážejí.

1.5.1 Reportérství a práce v terénu

Jedním z jevů, který s prací v terénu souvisí, je způsob, jakým muži a ženy vybírají respondenty a také způsob, jakým informace získané na místě interpretují pro vysílání. Orla Guerinová, zahraniční zpravodajka BBC, která reportovala o izraelsko-palestinském konfliktu v roce 2001, tvrdí, že ženy a muži pracují jako novináři odlišně: ženy při interpretaci událostí zdůrazňují odlišné věci (Chambers a kol., 2004, s. 214). Novinářky podle ní personalizují příběhy, ale zároveň je vkládají do vhodného politického a historického kontextu. Podle Chambers a kol. (2004, s. 214) také existuje trend využívat reportérky pro jejich atraktivnost ve zpravodajství, zvláště v televizi: obrázek vysílající reportérky, zatímco za ní probíhá nějaká akce, je pro médium cenný.

3

HERNANDEZ, Debra Gersh. *Obstacles Facing Women Journalists*. Editor & Publisher, 1996. Dostupné online: <https://www.questia.com/magazine/1G1-18249672/obstacles-facing-women-journalists>.

Podle Jiráka (1998, s. 29) se všechny české televize „snaží respektovat imperativ věcné rovnosti, tj. zpravidla neprosazují ženský či mužský element jen proto, že se jedná o muže nebo ženu, nýbrž se v podstatě řídí tradičními zpravodajskými hodnotami, které se podílejí na sociální konstrukci reality v médiích“. Z výzkumu⁴ Hlavoňové (2012) vyplývá, že je podíl mezi reportéry a reportérkami nerovnoměrný, navíc se na různých stanicích liší: „Propast v podílu mužů a žen v roli reportérů a reporterek byla mnohem markantnější v datech TV Nova (26,9 % žen vs. 73,1 % mužů) než ČT1 (46,2 % žen vs. 53,8 % mužů).“ Podíl žen reporterek ale postupem času roste: ještě v roce 1990 bylo například v CNN nebo PBS pouhých 15 % žen reporterek (Beasley, Gibbons, 1993, s. 269).

Kromě poměru reportérů a reporterek je dalším jevem přidělování rubrik podle pohlaví. Jak upozorňuje Trampota (2006), reportérky se objevují převážně v souvislosti s „lehčími“ tématy, jako jsou lidsky jímavé příběhy, kultura, zdravotnictví nebo vzdělání, zatímco muži redaktoři se naopak objevují v souvislosti se „seriózními“ tématy jako je ekonomika nebo politika. Tyto „mužské hard news“ jsou podle Trampoty ve zpravodajství jasně privilegované, protože jsou obvykle umístěvané na začátek zpravodajství a obecně se těší větší vážnosti. Podle Jiráka (1998) se zpravodajství snaží stavět proti sobě pohlavně stejné protihráče: týká-li se nějaký konflikt resortu, kterému předsedá muž, bývá proti němu pravidelně stavěn opět muž reportér. S rozdělením mužů a žen podle rubrik souvisí i další kapitola.

1.5.2 Rubriky

Podle Osvaldové (2004, s. 94) jsou redaktorky v médiích zařazovány na posty a do rubrik, které jsou považovány za okrajovější, tedy například zdraví, kultura, víkendové přílohy – zahrádka, vaření, dekor, regionální přílohy, magazíny deníků: „Navíc často zůstávají

4

Hlavoňová (2012) analyzovala všechny hlavní zpravodajské relace televize Nova a České televize z října 2009, celkem tedy 62 relací.

na místech určených začátečníkům – v lokálních rubrikách a oblastech, které jsou vnímány jako nekonfliktní a snadnější. To potvrzují jak zahraniční studie, tak zatím nemnohé studie české.“ Podle Osvaldové (2004, s. 94) jsou totiž ženám jako skupině připisovány vlastnosti, jako je intuice, přizpůsobivost, citlivost pro jednání s lidmi. „*Z toho vyplývá schopnost vést lépe rozhovory, a jsou tedy automaticky zařazovány do rubrik, kde se předpokládá, že budou tyto schopnosti potřebné,*“ (tamtéž).

S tím souhlasí i Petra Kubálková (2011, s. 38): „*V průzkumech se opakovaně dá vyzorovat stav, kdy hlavní zpravodajství, ekonomické zpravodajství zastávají převážně muži. Oblast školství, péče, sociální ženy. Obdobné je i postavení žen v redakcích.*“ A potvrzují to i zahraniční autoři: „*Analýzy zpravodajských obsahů ukazují, že ženy se v porovnání s muži častěji zaměřují na témata, která nějak působí na životy, osobnosti nebo názory žen,*“ (Chambers a kol., 2004, s. 6). Tito autoři odkazují na výzkum z roku 2000, který organizovala nadace Women's Media Foundation. Výzkum ukázal, že mnoho žen věří, že novinářky nabízí odlišný a více lidský pohled na zprávy (Chambers a kol., 2004, s. 103). Přítomnost žen v redakcích přináší změnu i v tom, jak jsou zprávy selektovány a představovány divákovi. Některé novinářky nicméně věří, že ženy pouze přebírají vedení od mužů novinářů, kteří nastavili redakční standardy. Zejména novinářky, které chtějí psát o politice nebo ekonomice, se domnívají, že musí dělat to, co dělají jejich mužští kolegové, jinak by riskovaly, že jim budou přiděleny zprávy z oblasti soft news (tamtéž, s. 103).

Některé studie ve Spojených státech i Velké Británii⁵ naznačují, že ženy do žurnalistiky přinesly nové perspektivy a nový styl ve zpravodajství. Novými tématy, která přinesly právě novinářky, jsou například ženské zdraví, rodina, výchova dětí, sexuální obtěžování, diskriminace, znásilnění, domácí násilí, matky mezi bezdomovkyněmi, kvalita života a další společenské problémy (Chambers a kol., 2004, s. 103). Ačkoliv podle konvenčního

5

Např. Weaver a Wilhoit 1986, 1996; Weaver 1997; Henningham a Delano 1998.

pohledu na žurnalistiku je pro žurnalistiku nutná objektivita, někteří odborníci a odbornice na feminismus i novinářky tvrdí, že by se redakční a zpravodajské hodnoty změnily a byly by nastavené jinak, kdyby ženy tvořily většinu v novinářské profesi a byly tou rozhodující skupinou (van Zoonen, 1998, s. 34).

1.5.3 Věk, vzhled, hlas

V souvislosti s významem obrazové složky televizního zpravodajství a publicistiky jsou moderátorky často konfrontovány se dvojím standardem této profese (Renzetti, Curran, 2005, s. 96). Ve srovnání se svými mužskými kolegy musí často splňovat vyšší standardy tělesné přitažlivosti a oblékání; rovněž se od nich může vyžadovat, aby vypadaly mladší a chovaly se vstřícněji než moderátoři (tamtéž). Podle některých teoretiků médií je práce žen novinářek v audiovizuálních médiích posuzována jinak, než práce jejich mužských kolegů: *„Je zde patrný jasný důraz na dekorativní hodnotu a sexualizaci žen novinářek. (...) Televizní moderátorky a reportérky dále podléhají komentářům a stížnostem na jejich vzhled – oblečení, vlasy a hlas jsou zkoumány mnohem intenzivněji než u jejich mužských protějšků, a to jak vedením a nadřizenými, tak diváky,“* (Chambers, Steiner a Fleming, 2004, s. 1). Nejen práci moderátorek, ale i redaktorek a reportérek podle výše citovaných ovlivňuje diskriminace spojená jak se vzhledem, tak s pracovní kompetencí: *„Shledáváme, že ženy nedosahují rovnosti ani v takových oblastech zpráv, jako jsou politika a byznys nebo v populární a lukrativní oblasti sportovních zpráv. (...) Ženy jsou stále soustředěny v oblastech, které se považují za soft news, například ty s důrazem na lidské příběhy, které jsou magazínovým stylem žurnalistiky,“* (tamtéž, s. 1).

Jak v televizi, tak zejména v rozhlase může být problematickým faktorem žen hlasatele nebo moderátorek jejich hlas: *„Spousta žen má požadované znalosti i autoritu, ale jen zřídka kdy to dokáže zprostředkovat svým hlasem. Jejich hlas je přirozeně jemnější s méně výrazným zabarvením a menším rozsahem. Není proto vhodný pro referování o zásadních událostech. Pro ty nejdůležitější zprávy je hloubka, intenzita, sytost a rezonance mužského hlasu nepostradatelná,“* (Hosley a Yamada, 1987, s. 22).

Na základě provedených výzkumů je téměř polovina Američanů přesvědčena o síle mužského hlasu a o uklidňujícím účinku hlasu ženského (Göttlichová, 2014, s. 160).

Genderové rozdíly, se kterými se musely ženy v televizi ještě v 80. letech v USA potýkat, souvisely také s věkem: pouze několik žen zůstalo moderátorkami ve vyšším věku, zatímco mužům bylo dovoleno hlásit zprávy, i když stárli, tloustli a plešatěli (Chambers a kol., 2004, s. 61). Podle Renzetti a Currana (2005, s. 196–197) diváci až na výjimky nevidí ve zpravodajských pořadech ženy, kterým je hodně přes padesát nebo dokonce přes šedesát let.

1.5.4 Mateřství a péče o děti

Zažité tradice a stereotypy mohou mít vliv na profesní kariéru žen – mateřství je faktorem, který ženy chtějí nebo musejí zohledňovat. „*Život žen je organizován v drtivé většině jinak než život mužů. Jeho velkou část představuje péče o závislé jedince, kteří tvoří v každé společnosti obrovské procento, jež má stále tendenci narůstat: nezaopatřené děti, přestárlí, nemocní či postižení příbuzní,*“ (Havelková, 1998, s. 5). V případě návratu po mateřské nebo rodičovské dovolené sice zaměstnavatel musí přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy, několikaleté přerušení kontaktu s každodenními pracovními problémy však může být velmi stresující. Vzhledem k trvajícím společenským konvencím, že na ženu připadá hlavní role v péči o děti, pak pracující matky trpí zaběhnutou redakční kulturou – dlouhou pracovní dobou a nedostatkem času na výchovu dětí (Chambers a kol., 2004, s. 2). Podle průzkumu *Women in Journalism* z roku 2001⁶ si dvě třetiny žen s malými dětmi raději vyberou práci na volné noze, než aby pracovaly například jako vedoucí redakcí, což by vyžadovalo padesátihodinový pracovní týden včetně práce odpoledne, večer a o víkendech. Novinářky na volné noze vidí jako výhodu časovou flexibilitu.

1.5.5 Sexuální obtěžování na pracovišti

Sexuálním obtěžováním se podle Renzetti a Currana (2005, s. 283) rozumí nežádoucí posměšky, poznámky, návrhy nebo fyzický kontakt sexuální povahy a nevíтанé žádosti

6

KENNEDY, Philippa. *WIJ Survey: The Talent that is Squandered by Childcare Failings*. Press Gazette, 31 May 2001.

o sexuální služby. Podle autorů muži sexuální obtěžování ze strany žen na pracovišti zakusí zřídka, na druhou stranu ženy jsou zhusta vystavovány sexuálnímu obtěžování ze strany mužů. „Ve výzkumu z roku 1992 se vzorkem 640 novinářek z 19 malých, středních a velkých redakcí v celých Spojených státech uvedla každá třetí žena, že se na pracovišti setkala se sexuálním obtěžováním,“ (tamtéž). K obtěžování nejčastěji dochází v oborech dominovaných muži, kde sexuální obtěžování slouží jako forma potvrzení dominance a kontroly mužů nad ženami. Ty by se jinak staly jejich rovnocennými partnerkami. Bez ohledu na typ zaměstnání jsou ale důsledky sexuálního obtěžování pro ženy velice vážné a škodlivé, kromě psychických následků se objevují i fyzické reakce: „Ženy, které se stanou obětí sexuálního obtěžování, hlásí různé fyzické reakce na tuto zkušenost včetně chronické bolesti krku a hlavy, nevolnosti, koliky nebo jiné zažívací poruchy, poruchy přijímání jídla či spánku,“ (tamtéž).

1.5.6 Segregace na pracovním trhu a platová diferenciac

Stejně jako v mnoha jiných oborech se rozdíly v platech mužů a žen a segregace na pracovním trhu dotýkají i oblasti médií. Podle Lisbet van Zoonen (2000, s. 50) se pracovní síly týká jak vertikální, tak horizontální segregace⁷. Vertikální segregace se v oblasti médií projevuje zejména tak, že muži dominují v technických oblastech (kameramani, zvukaři, IT technici), zatímco ženy jsou nadměrně zastoupeny v administrativě, například jako účetní nebo personalistky (tamtéž, s. 51). Vztáhneme-li segregaci na jednotlivé tematické oblasti obsahů v médiích, do značné míry ženy převažují v takových sférách, které mohou být chápány jako související s jejich domácími povinnostmi: pracují častěji například ve vzdělávacích sekcích nebo sekcích pro děti (tamtéž). Pracovní síla v médiích je segregována i horizontálně. Podle van Zoonen (2000, s. 51) je velmi obtížné najít v oblasti médií ženu ve vrcholovém managementu. A co více, ženy manažerky jsou podle ní v této sféře finančně ohodnoceny hůře než jejich mužští kolegové. Ženy a etnické minority jsou v obecné rovině nadále obětmi rozsáhlé pracovní

7

Vertikální segregace na trhu práce značí koncentraci žen a mužů v odlišných stupních zaměstnání převážně ve smyslu odpovědnosti a pozice. Pro horizontální segregaci je typické, že jsou ženy převážně zaměstnány v oborech jako je zdravotnictví, vzdělávání, sociální služby, zatímco největší koncentraci mužů lze pozorovat v technických oborech (Šikel, 2015).

segregace, jejich zaměstnání mají také nižší prestiž než povolání, která vykonávají muži a jsou i hůře finančně ohodnocena (Renzetti, Curran, 2005, s. 287). Gender je stejně jako množství zkušeností, délka práce v oboru, velikost trhu a redakce významným determinátorem výše příjmu (van Zoonen, 2000, s. 51). Ženy jsou oproti mužům také častěji najímány jako tzv. záložní pracovní síly nebo jako zaměstnankyně s termínovanou pracovní smlouvou – nemají tedy žádné pracovní výhody (Renzetti, Curran, 2005, s. 288). S tím souvisí i dilema péče o děti.

Problémem pro ženy novinářky na trhu práce není jen to, že jim zaměstnavatel odmítne dát práci na základě jejich pohlaví. Po desetiletí byly ženy odmítány jako reportérky, protože jim muži tvrdili, že to není práce pro ženu (Chambers a kol., 2004, s. 5). Podle Renzetti a Currana studie⁸ dokazují, že se ženy obvykle setkávají s diskriminací při přijímání a povyšování a že ve svých snahách nalézt si cestu nahoru pracovní hierarchií narážejí na tzv. skleněný strop. Ten odkazuje na neviditelné bariéry, které omezují pracovní mobilitu pracovníků směrem nahoru. Jde zejména o ženy a rasové a etnické minority. Jedním ze zjištění, ke kterým studie, již autoři zmiňují, došla, je to, že se mužům při přijímání do zaměstnání pro ně netypickým dostává přednostního zacházení, a místo aby narazili na skleněný strop, se často vyvezou tzv. skleněným výtahem (Renzetti, Curran, 2005, s. 282).

8

Studie socioložky Christine Williams z roku 1992 (*The glass escalator: Hidden Advantages for Men in the "Female" Professions*) a z roku 1995 (*Still a Men's World: Men Who Do Women's Work*).

2 Výzkumná část

2.1 Metodologie

Vzhledem k tématu, které předpokládá odhalování lidských zkušeností, považuji za vhodné použít kvalitativní metodu. Kvalitativní sběr dat se dle Hendla (2008, s. 161) vyznačuje tím, že *„jsou přirozeně uspořádána a popisují každodenní život. Vyznačují se lokální zakotveností a nejsou vytrhována z kontextu dění. Mají popisovat podrobnosti případu, vesměs za delší časový interval,“* (Hendl, 2008, s. 161). Cílem bakalářské práce je zjistit, jak ženy novinářky vnímají gender v rámci své profese, v praktické části tedy pracuji se sérií polostrukturovaných hloubkových rozhovorů.

2.1.1 Kvalitativní výzkum

V sociálním výzkumu rozlišujeme dvě základní rozdílné strategie, podle Hendla (2008, s. 21) se dokonce jedná o dvě základní výzkumná paradigmat: totiž kvantitativní a kvalitativní výzkum. Aplikace každého z nich přináší informace odlišné povahy. Kvantitativní přístup předpokládá, že fenomény sociálního světa, tedy jeho různé aspekty, objekty nebo procesy, které jsou předmětem zkoumání, jsou měřitelné, nebo minimálně tříditelné a uspořadatelné (Reichel, 2009, s. 40). Informace výzkumník získává v kvantifikovatelné a co nejvíce porovnatelné podobě, data pak analyzuje statistickými metodami. Záměrem je ověřit platnost představ o výskytu fenoménu, o výskytu charakteristik fenoménu nebo o jejich vztazích. Kvalitativním přístupem se rozumí několik rozdílných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému. Podle Hendla (2008, s. 47–48) neexistuje jediný obecně

uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum. Kvalitativní přístupy se snaží na určitý fenomén nahlížet v pro něj autentickém prostředí a vytvářet jeho obraz v co možná nejkompexnější podobě, včetně podob jeho vztahů s dalšími aspekty (Reichel, 2009, s. 40).

Kvalitativní výzkumník nejprve na začátku výzkumu vybere téma a určí základní výzkumné otázky, které může modifikovat a doplňovat v průběhu sběru dat. V průběhu výzkumu vznikají kromě výzkumných otázek i hypotézy a nová rozhodnutí, jak výzkumný plán modifikovat a pokračovat ve sběru dat a jejich analýze⁹. „*Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry,*“ (Hendl, 2008, s. 48). Výzkumník pracuje s lidmi přímo v terénu, sběr dat a jejich analýza probíhají v delším časovém intervalu, a to současně: výzkumník sbírá data, zanalyzuje je a podle výsledků uváží, která data potřebuje. Poté znovu začne se sběrem dat a jejich analýzou. Cykly se opakují a výzkumník své domněnky a závěry přezkoumává (tamtéž). „*Výzkumník postupně šetří další a další jednotky. Zkoumání – a tedy i výběr – ukončí ve fázi, kdy se již ke zkoumanému problému přestává dozvídat cokoliv nového, rozšiřujícího, obohacujícího, vysvětlujícího atp., kdy dochází k tzv. teoretickému nasycení,*“ (Reichel, 2009, s. 88). Podle Hendla (2008, s. 49) se často stává, že výzkumník svoje závěry probírá se sledovanými jedinci (účastníky výzkumu) a jejich názory zohledňuje nebo je přidává do výsledné zprávy. V kvalitativním výzkumu se používají relativně málo standardizované metody získávání dat: typy dat zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audiozáznamy, videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky nebo úřední dokumenty. „*Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce,*“ (Hendl, 2008, s. 50).

9

Proto se někdy kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu (Hendl, 2008, s. 48).

Nevýhodou kvalitativního výzkumu je, že jeho výsledkem může být sbírka subjektivních dojmů. Pro jeho charakter ho lze obtížně replikovat a získané znalosti nemusí být zobecnitelné na populaci a jiné prostředí. Podle Hendla (2008, s. 51) se kvalitativnímu výzkumu také někdy vytýká, že je nedostatečně transparentní.

2.1.2 Kvalitativní dotazování

Kvalitativní dotazování zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků nebo testů. Tvoří ho naslouchání vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí. Kvalitativní dotazování představují na jedné straně dotazníky s pevně danou strukturou a uzavřenými otázkami, na druhé straně volné rozhovory. Ty mohou mít i strukturu volného vyprávění. Střední cestou je polostrukturované dotazování (Hendl, 2008, s. 164). To se vyznačuje definovaným účelem, osnovou a velkou pružností celého procesu získávání otázek.

Pro sběr dat jsem zvolila polostrukturované hloubkové rozhovory. Rozhovory jsou ve výzkumu často používány proto, že díky nim získáme informace, které nelze získat nijak jinak, například pozorováním. Díky pozorování pochopíme kontext toho, co lidé dělají, ale neumožní nám dostat se hlouběji. Velkou výhodou rozhovorů je, že je můžeme nahrát a dále pracovat s přesným přepisem, který můžeme detailně analyzovat (Berger, 2014, s. 162). Je důležité si uvědomit i to, zda od respondenta potřebujeme získat data, informace a fakta, nebo zda je nejdůležitější to, jak respondent odpovídá, reaguje a jak organizuje odpověď – tedy zda je pro nás důležité, *co* respondent říká, nebo *jakým způsobem* to říká (tamtéž, s. 173). V analýze jsem později zvažovala oba tyto faktory. Nevýhodou rozhovorů je možná nepravdivost nebo nepřesnost odpovědí respondentů. Fakt, že respondent souhlasí s tím, že se rozhovoru zúčastní a zodpoví otázky o nějaké skupině, subjektu nebo sám o sobě, neznamená, že výsledkem bude pravdivá výpověď. Respondenti nemusí vždy říkat pravdu – ať už kvůli tomu, že chtějí udělat dobrý dojem, nebo proto, že sami sebe přesvědčili o pravdivosti zkreslené výpovědi. Respondenti proto mohou podávat nepřesné informace. Dalším důvodem nepřesnosti jejich výpovědí může být i to, že si respondenti nepamatují informace přesně (tamtéž, s. 173–174).

Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že má výzkumník připravený soubor témat nebo otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně určeno jejich pořadí. Tazatel může formulace pokládaných otázek částečně modifikovat, nezbytné ale je, aby byly probrány všechny (Reichel, 2009, s. 111). Je také možné klást doplňující

dotazy. „*Jistá volnost se jeví jako vhodná k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s informantem, do jisté míry se dají akceptovat jeho osobnostní specifika, komunikace může lehčeji plynout,*“ (Reichel, 2009, s. 112). Formalizace na druhou stranu zjednodušuje zobecňování a porovnávání získaných informací a údajů.

V rámci kvalitativního výzkumu jsem použila přístup tzv. *zakotvené teorie*. Při zakotvené teorii „*výzkum směřuje k návrhu teorie pomocí dat, jež výzkumník shromažďuje pomocí různých metod,*“ (Hendl, 2008, s. 101). Základní výzkumná otázka zní: „*Jakou teorii nebo vysvětlení lze odvodit analýzou nashromážděných dat o daném fenoménu?*“ (tamtéž).

2.1.3 Sběr dat, užitá metoda

Data jsem v terénu získala pomocí polostrukturovaných hloubkových rozhovorů. Respondentkám byly položeny otázky, které měly zjišťovat jejich zkušenosti a názory s genderovými záležitostmi v oblasti audiovizuálních médií. Otázky byly rozděleny do několika kategorií. Podle Hendla (2008, s. 167) je třeba na začátku rozhovoru prolomit případné psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem. V úvodu jsem se tedy respondentek ptala, zda jim nevadí, že budu pořizovat audiozáznam rozhovoru. Dále jsem respondentky upozornila, že se rozhovor netýká práce v jednom konkrétním médiu, ale práce v audiovizuálních médiích jako celku. Také jsem je ujistila, že se jejich odpovědi objeví pouze v mé bakalářské práci a nebudu je používat k jiným účelům. První okruh otázek byl obecný a sloužil právě k odstranění psychických bariér: respondentek jsem se ptala, jak se dostaly k práci v audiovizuálních médiích. Další okruhy rozhovoru odpovídaly podkapitolám jmenovaným v kapitole této bakalářské práce „*Redakční kultura – gender v redakcích*“, pořadí se ovšem lišilo. Začala jsem s otázkami, které se týkají neproblémových skutečností, naopak potenciálně problémové otázky, jakými bylo například téma sexuálního obtěžování na pracovišti, jsem respondentkám kladla až v závěru rozhovoru.

Zastřešujícím rámcem podotázek, na něž respondentky odpovídaly, byly následující výzkumné otázky.

1. Jaký je sebeobraz novinářky z oblasti audiovizuálních médií v profesi?
2. Existují podle respondentek genderové rozdíly v přístupu respondentů k novinářům a novinářkám?
3. Existuje podle respondentek genderová diskriminace v oblasti audiovizuálních médií s ohledem na vzhled?
4. Existují podle respondentek genderové rozdíly v přístupu zpravodajů a zpravodajek k práci?

2.1.4 Vzorek respondentů

Vzorek, se kterým pracuji, tvoří samy ženy novinářky z audiovizuálních médií. Dvě z dotazovaných pracují v televizním zpravodajství, dvě v televizní publicistice.

Zpovídanými byly novinářky Nikola Reindlová (rozhovor ze dne 9. 4. 2018), Světlana Witowská (rozhovor ze dne 12. 4. 2018), Kateřina Trnková (rozhovor ze dne 18. 4. 2018) a Mariana Kopecká (rozhovor ze dne 19. 4. 2018).

Nikola Reindlová působí v České televizi jako redaktorka, reportérka a moderátorka pořadu Newsroom ČT24 – týdeníku o nejdůležitějších událostech českých i zahraničních médií. Reindlová získává názory přímých aktérů událostí a mediálních odborníků, představuje analýzy nových trendů i pohledy do zákulisí médií. Současně je i redaktorkou a reportérkou redakce denního zpravodajství České televize. Před prací pro Newsroom ČT24 působila jako vedoucí ekonomické rubriky webu ČT24.

Světlana Witowská moderuje pořad Interview ČT24, půlhodinové rozhovory s významnými osobnostmi, nejčastěji z oblasti politiky. V České televizi působila v letech 1996 až 2005 jako reportérka, později moderátorka, krátce moderovala i hlavní zpravodajskou relaci Události. Dalších pět let pracovala v komerční TV Prima, kde moderovala hlavní zprávy. Od roku 2010 do současnosti působí v České televizi. V lednu 2018 moderovala debatu prezidentských kandidátů Jiřího Drahoše a Miloše Zemana. Devadesátiminutovou debatu sledovalo v předvečer prvního volebního dne rekordních 2,6 milionu lidí¹⁰.

10

Kateřina Trnkov je redaktorkou a reportérkou redakce denního zpravodajství esk televize. Je prspvkou je mon vidět ve vysílání Studia T24, z terénu vstupuje i iv. V esk televizi působí rok a půl, předtím moderovala zprávy v komerčním rádiu Oldies.

Mariana Kopeck je stejn jako Trnkov redaktorkou a reportérkou redakce denního zpravodajství esk televize. Pravideln vstupuje iv z Poslaneck sněmovny Parlamentu R, jež prspvkou je mon vidět ve vysílání Studia T24. Před prací pro T působila v tiskov kanceláři komern televize Nova.

2.2 Výsledky analýzy

Na poatku analýzy získaných dat jsem vzhledem ke zvolen metodě neměla stanoven adn hypotézy. Z předchozího teoretického výzkumu, ve kterm jsem se zabývala historií ensk žurnalistiky a genderovými otázkami v redakcích, jsem vsak měla povdom o tom, že audiovizuální média jsou oblastí, kde se ženy mohou setkávat s genderovými předsudky

a hodnocenm. Proto jsem se snažila při rozhovorech s novinrkami zjistit, zda mají podobnou zkušenost a jestli a prpadn jak je jejich pohlaví v audiovizuální žurnalistice ovlivňuje.

Na zaatku rozhovorů jsem respondentkám položila několik obecnch otázek. Ptala jsem se, zda si myslí, že m pohlaví vliv na jejich prací nebo profesionalitu a zda se někdy setkaly s nějakou pekzkou, o které vdly, že kdyby byly mužem, nemusely by ji řešit. Tyto otázky jsem pokládala zmrn ještě předtím, než jsem se ptala na konkrtn jevy, které vyplynuly z teoretického výzkumu. Nechtěla jsem, aby byly odpovědi respondentek ovlivnn mmi dalmi otázkami. Respondentky se shodly, že pohlaví nemá vliv na jejich profesionalitu¹¹. Prací podle nich jejich pohlaví ovlivnit me. Jako prklad Trnkov uvedla

Duel na T předčil Primu, sledovalo ho 2,6 milionu diváků. Byl frov, shodli se Drahoš a Zeman i média. *Lidovky.cz [online]*. 2018-01-25 [cit. 2018-01-26]. Dostupn z: https://byznys.lidovky.cz/debatu-zemana-s-drahosem-sledovalo-v-prumeru-2-6-milionu-divaku-p6b-/media.aspx?c=A180125_224019_In-media_ele.

hormonální cyklus ženy: občasná nesoustředěnost nebo únava podle ní v tomto ohledu může s pohlavím souviset. Podle Kopecké může pohlaví ovlivnit přístup nadřízených. Jako možné překážky, které podle respondentek souvisí s pohlavím, uváděly nejčastěji jevy spojené s mateřstvím a rodinou: „*Neustále se vrací otázka: Až jednou půjdu na mateřskou, co s kariérou?*“ řekla Reindlová. Další otázky, které jsem kladla, už se týkaly jevů, jež vyplynuly z teoretického výzkumu. Následuje analýza jednotlivých jevů.

2.2.1 Reportérství a práce v terénu

Všechny čtyři respondentky mají s prací v terénu, tedy natáčením záběrů, získáváním odpovědí respondentů a zjišťováním informací na místě události, nějakou zkušenost. Zjišťovala jsem, zda se podle nich liší ženský přístup reportování od toho mužského. Ptala jsem se, jestli měly někdy pocit, že by je respondent podceňoval jako profesionálky kvůli tomu, že jsou ženy, a zda mají pocit, že si musely respekt respondentů získávat. Ptala jsem se i na přístup nadřízených při rozdělování témat, zjišťovala jsem, jestli posílají dle jejich zkušeností vedoucí redakcí točit daná témata buď ženy, nebo muže v závislosti na pohlaví. V souvislosti s tématem přístupu respondentů zahrnu do této kapitoly analýzy i okruh moderování rozhovorů, který se týká zejména respondentky Světlany Witowské.

Podle všech respondentek s výjimkou Kopecké se může přístup žen a mužů v terénu lišit. Reindlová řekla, že žena dokáže být na place empatičtější ve vztahu k respondentům: „*Někteří lidé nechtějí mluvit, ale rozmluvit je musíš. Myslím si, že já to – nechci znít nabubřele – že to umím. Udělat small-talk a rozmluvit je. Myslím, že to ženy redaktorky umí lépe.*“ Muži jsou podle ní někdy agresivnější v kladení otázek, ale i to je podle ní dobře. S odlišným přístupem mužů a žen v terénu se setkala i Witowská, ženy jsou podle ní často zodpovědnější, preciznější a dokáží lépe přemýšlet nad tím, jaký dopad může reportáž mít. Přístup mužů a žen k práci přirovnala k dětem ve škole: „*Je to dost podobné tomu, jak se liší přístup chlapečků a holčiček k tomu, jak se učit ve škole nebo jak psát do písanky. Holky jsou zodpovědnější, preciznější.*“ S tím souhlasí Trnková, bylo jí

Profesionál je podle Pokorného (2006) člověk, který vykonává danou činnost s plným nasazením, erudicí a bere vždy v úvahu všechny myslitelné souvislosti, které mohou mít vliv na úspěšný výsledek činnosti.

nadřazeným řečeno, že je v její reportáži „cítit ženská ruka“ a že si hraje s detaily a se slovní zásobou. Podle Witowské jsou ženy obecně emotivnější. Kopecká nevidí v přístupu mužů a žen rozdíl, i nervozita je podle ní stejná u mužů a žen.

Respondentky se s výjimkou Kopecké shodují na tom, že nemají pocit, že by je respondenti podceňovali jako profesionálky kvůli tomu, že jsou ženy. Větší roli podle nich hraje věk a zkušenosti než pohlaví: „*Je to spíš obecné podceňování elévů a je jedno, jestli jsi muž nebo žena,*“ řekla Reindlová. Uvádí příklad tiskových mluvčích, za kterými jezdí redaktoři pro informace. Když podle ní mluvčí ví, že pro záběry jede elév, připraví se jinak, než kdyby věděl, že přijede zkušený redaktor. Reindlová jako příklad zkušeného redaktora uvedla Vladimíra Keblůška. Kopecká uvedla, že se někdy cítí podceňována jako profesionálka s ohledem na své pohlaví: „*Když třeba ve Sněmovně dělám rozhovor s představiteli určitých subjektů, osloví mě křestním jménem nebo podobně, mají takový blahosklonný přístup. Není to tak, že by mi něco vysloveně řekli, ale myslím, že je to něco, co by nedělali mužským kolegům,*“ řekla Kopecká. Reindlová popsala podceňování profesionality na přístupu respondentů, kteří zdůrazňovali její pohlaví v pejorativním smyslu: „*Pokud to byl někdo, s kým se neznám, možná občas byl náznak typu ‚No tady slečna ještě udělá rozhovor‘, možná to cítit bylo.*“

Respondentky se shodují, že si respekt a autoritu respondentů musely získávat. Souvisí to podle nich ale spíše se zkušenostmi než s pohlavím. „*Nemyslím si, že by zásadní bylo to,*

že jsem žena. Důležitější jsou zkušenosti. Mají tendenci tě nebrat zas tak vážně, když jsi tam chvíli, víc než kvůli tomu, že jsi žena. Když zjistí, že jsi chytrá ženská, myslím, že jsou v pohodě,“ řekla Kopecká. Se změnou přístupu respondentů souhlasí i Witowská: „*Myslím, že postupem času se přístup lidí mění. Když přicházejí opakovaně, vědí, že musí být připraveni.*“

Všechny respondentky se shodují, že vedoucí redakcí neposílají točit muže nebo ženy témata v závislosti na jejich pohlaví, nevidí žádný rozdíl mezi muži a ženami při přidělování témat, která mají točit. Nesetkaly se s tím, že by byly ženy zařazovány do okrajovějších rubrik, jako je zdraví nebo kultura, zatímco hlavní zpravodajství (ekonomika, politika) by zastávali převážně muži. Editor dle respondentek vybírá podle

zkušeností a podle toho, kdo má k tématu blízko. Shodují se na tom, že ženy nejezdí točit demonstrace. Důvod vysvětluje Reindlová: „*Není to tím, že by to žena nezvládla, ale holka je pro určité lidi, kteří chtějí na demonstracích vyvolat konflikt, snadnější terč. Už takhle mívá štáb s sebou ochranku a mají vyzkoušeno, že jakmile je tam muž, nějakým způsobem to funguje lépe. Lidé si na něj tolik nedovolí. Ale nesouvisí to s výkonem novinářské práce, ale s formátem, ze kterého vstupují, ve kterém točí.*“

Ženský přístup k práci v terénu se podle respondentek od toho mužského liší, ať už empatií a přístupem k respondentům nebo větší pečlivostí při získávání záběrů a sestavování reportáže. Respondentky se shodují i na tom, že si respekt a autoritu respondentů musely získávat. To podle nich však nesouvisí s pohlavím, ale se zkušenostmi. Vedoucí redakcí podle nich neposílají točit muže nebo ženy témata v závislosti na jejich pohlaví a nevidí žádný rozdíl mezi muži a ženami při přidělování témat, která mají točit.

2.2.1.1 Moderování rozhovorů – Světlana Witowská

Světlana Witowská jako jediná z respondentek moderuje rozhovory, jejími hosty ve studiu jsou často vrcholní politici. Položila jsem jí proto i několik dalších otázek, které se týkaly přístupu hostů a diváků k moderátorce, zejména v souvislosti s prezidentskou debatou, kterou v lednu 2018 moderovala.

Podle Witowské se muži hosté chovají ve studiu jinak k ženám moderátorkám a jinak k mužům – moderátorům. Myslí si, že se před ženou hosté víc hlídají a kontrolují to, jak se chovají. Witowská také řekla, že má pocit, že po prezidentské debatě k ní hosté chodí s větším respektem.¹²

12

Witowská v lednu 2018 moderovala prezidentskou debatou České televize. Její výkon byl poté ve velké míře pozitivně komentován jak médii, tak například politiky.

Před prezidentskou debatou podle ní její profesionalitu nikdo nezpochyboval: „*Nikdo mi žádné pochybnosti nedal najevo, jen já jsem je dávala najevo. Všichni mě uklidňovali, i když asi měli obavy, ale nedali mi to najevo,*“ řekla. Reakce, které přišly po debatě, ji velmi zaskočily. Reakce médií i diváků jsou podle ní něco, nad čím se stále zamýšlí: „*Říkala jsem si, jestli v téhle zemi není něco špatně, když přijde taková reakce po tom, co udělám svoji práci dobře. Ale já takhle svoji práci dělám dvacet let a nikdy to žádnou takovou reakci nevyvolalo.*“ Důležité bylo podle ní i to, že byla debata velmi exponovaná, byla to nejsledovanější debata za posledních několik let. Fakt, že debatu moderuje žena, podle ní zohledňovali jak diváci, tak sami prezidentští kandidáti: „*Když moderuje ženská, myslím, že i dvě takhle silné osobnosti mají jiný přístup... asi by se se mnou nepouštěli do hádek, i když nevím,*“ řekla Witowská. Svůj vzhled nepovažovala za důležitý faktor.

2.2.2 Rubriky

Kategorií rubriky jsem vymezila možné stereotypy v přiřazování mužů a žen do různých zpravodajských rubrik. Zjišťovala jsem, jestli podle respondentek existuje rozdíl v přístupu vedoucích redakcí k rozdělování rubrik v závislosti na pohlaví. Ptala jsem se, zda mají pocit, že by po nich redakce někdy vyžadovala spíš ženská témata. Dále zda si myslí, že jsou ženy zařazovány na posty a do rubrik, které jsou považovány za okrajovější, například kultura, zatímco muži jsou zařazováni do oblasti *hard news*, jako je ekonomika a politika.

Všechny respondentky se shodly na tom, že po nich nikdy redakce vysloveně ženská nebo okrajová témata nechtěla. V redakci denního zpravodajství se podle jejich odpovědí témata podle pohlaví redaktorů vůbec nerozdělují. Zpracovávaná témata se rozdělují spíš podle vzdělání redaktorů a podle toho, kdo z redakce má k jakému tématu blízký vztah. Pokud už některá z respondentek točila o ženském tématu, například o kampani #MeToo¹³, bylo to proto, že o to sama projevila zájem. Kateřina Trnková a Mariana Kopecká se ale

13

Kampaň #MeToo (Já také) poukazuje na sexuální obtěžování. Spustila ji aféra producenta Harvey Weinsteina.

shodují, že pokud se připravuje nějaké vyloženě techničtější téma, podvědomě ho možná vedoucí redakce pošle zpracovat spíš muže: *„Když se má točit o motorkách, tak editor vidí, jak se na to ženy redaktorky tváří a ví, že to bude jednodušší zpracovat pro muže, protože je mu to bližší a nebude muset strávit dva dny tím, aby si vůbec nastudoval, co to motorka je,“* řekla s nadsázkou Trnková. Podle ní se redakce nebrání ani bourání stereotypů: *„Občas s chutí poslali nějakou ženu na mužské téma, protože právě stáli o nový*

pohled

na věc, o nové zpracování, které tomu mohla dát právě jen žena, protože o tom tématu nemá zaběhlé představy, jako by měl muž,“ řekla Trnková. Přidělování okrajových rubrik ženám a zpráv z oblasti *hard news* mužům vyvrací Reindlová: *„Po státnicích jsem nastoupila na web pod Filipa Černého do ekonomické rubriky. Tam jsem byla dva a půl roku, ve finále jsem odcházela a byla jsem vedoucí ekonomické rubriky.“*

Respondentky nevidí žádný rozdíl mezi muži a ženami při přidělování témat. Nesetkaly se s tím, že by byly ženy zařazovány do okrajovějších rubrik, jako je zdraví nebo kultura, zatímco hlavní zpravodajství (ekonomika, politika) by zastávali převážně muži. Respondentky nemají pocit, že by po nich redakce někdy vyžadovala ženská témata.

2.2.3 Věk, vzhled, hlas

Kategorie zastřešuje jevy spojené s věkem, vzhledem a hlasem moderátorek a reportérek. Z teoretického výzkumu vyplývá, že musí ženy splňovat vyšší standardy tělesné přitažlivosti než muži. Dalšími problematickými faktory může být ženský hlas, který je přirozeně jemnější než ten mužský a může být nevhodný pro referování o zásadních událostech. Problematickým faktorem může být i věk. Respondentek jsem se ptala, zda si myslí, že jsou na ně kladeny vyšší nebo jiné nároky z hlediska jejich vzhledu než na jejich mužské kolegy. Zjišťovala jsem, zda zpětné hodnocení jejich výkonu nadřizenými zahrnuje i hodnocení jejich vzhledu a zda jim někdy někdo naznačil, že by měly vypadat jinak. Zjišťovala jsem i to, zda a případně jak reagují na vzhled respondentek diváci. Další okruh otázek se týkal faktorů věku a hlasu.

Respondentky se v této kategorii názorově mírně rozcházejí. Podle Reindlové jsou na vzhled žen – novinářek kladeny vyšší nároky než na vzhled mužů, což podle ní vychází z podstaty televize. Reindlová ale souhlasí s tím, že by žena před kamerou měla vypadat upraveně.

S nastaveným vysokým standardem vzhledu v profesi souhlasí i Trnková, podle ní jsou ale stejné požadavky kladeny na muže i ženy: *„A asi je to přirozené. Člověk jí i očima, konzumuje i očima nejen jídlo, ale i televizní obsah. Asi je správné, že se na televizi hezky kouká,“* řekla Trnková. Witowská se v České televizi neseťkala s tím, že by byly na někoho s ohledem na vzhled kladeny jakékoliv nároky, v komerční televizi Prima ale tlak cítila: *„Dokonce mi šéfredaktorka říkala, ať si dojdou s těmi kruhy pod očima něco udělat, že to nevypadá dobře,“* řekla. Respondentky se však shodují, že je ženám věnováno víc péče než mužům. To souvisí s možnostmi, jaké ženy mají: *„Klukovi s krátkými vlasy stačí, když ho napudrují a pročísnou mu vlasy a vypadá slušně,“* řekla Reindlová. *„U žen je to jiné, dostáváme víc péče, ale je to asi proto, že ženy mají větší možnosti, co si na sebe, vzít, jak se učesat, jak se nalíčit,“* doplňuje Witowská.

Všechny respondentky se shodly, že zpětná vazba nadřazených nezahrnuje hodnocení jejich vzhledu. Přístup v médiu, ve kterém pracují, se jim v tomto ohledu jeví jako velmi korektní. Podle Trnkové to souvisí s tím, že ženy samy dokáží vycítit, co je a co není vhodné. Tato nepsaná pravidla jsou podle ní ale poměrně prudérní: ve vysílání se neobjevuje tetování nebo barevné vlasy. Nikdo z nadřazených respondentkám nenaznačil, že by měly vypadat jinak. Jakousi autocenzuru ale přiznává Trnková. Před pohovorem do České televize měla růžové vlasy, měla však pocit, že by jí mohly uškodit a tak si je ještě před pohovorem obarvila na blond. Kopecká a Witowská se setkaly s tím, že jim maskérky, které moderátorky před natáčením líčí i češou, naznačily, že by měly mít kratší vlasy. Důvod byl podle Kopecké čistě pragmatický, dlouhé vlasy se maskérkám špatně upravují. Podle Witowské souviselo zkracování vlasů s věkem: *„Čím je člověk starší, neměl by mít vlasy až na zadek – zřejmě je to takhle pojaté,“* řekla.

Podle respondentek diváci reagují na jejich vzhled. S nějakou reakcí diváků se setkaly všechny a byly jak pozitivní, tak negativní. Podle Reindlové vzhled žen komentují především muži diváci: *„To je specifíčností obrazu. Na televizi kouká spousta mužů, kteří mají potřebu to komentovat na internetu – někde dají tvoji fotku a pod tím to komentují: jestli jsi malá, velká, hubená, tlustá, upravená, hezké nohy,“* řekla Reindlová. Dodala, že jí nikdy žádná žena divačka komentář nenapsala. Vždy se setkala s komentáři výhradně od mužů. Negativní zkušenost popsala Trnková: *„Točili jsme se štábem anketu na Vítězném náměstí a jeden starší muž tam na mě pokřikoval, že vypadám jako*

prostitutka, že se neumím jako redaktorka ČT ani obléknout. Myslím, že jsem byla oblečená adekvátně,“ řekla. Podle Kopecké diváci víc komentují to, jak vypadá, než obsah jejího výkonu.

Většina respondentek se shoduje, že jim někdy bylo naznačeno, že jsou příliš mladé. Reindlová by přivítala, kdyby se ve vysílání neobjevovalo tolik mladých lidí, dojem serióznosti podle ní přichází s věkem. Witowská řekla, že si připadala mladá, když začínala s moderováním: *„V porovnání s jinými zeměmi v Evropě jsem si připadala dost mladá na tu práci, kterou dělám. Bylo to ale tím, že tady za totáče chyběla jedna generace novinářů. Holt to tady dopadlo takhle. Myslím, že teprve ve věku, jaký mám teď, ve 45 letech, bych teoreticky měla začínat jako moderátor. Mělo by to být postupné,*“ řekla. Kopecká se setkala s negativními narážkami na svůj věk, když na Facebooku narazila na svoji fotku: *„Plesl si dal nedávno dokonce na svůj Facebook příspěvek, že v ČT moderují děti a byla tam moje fotka. Víckrát jsem to i četla na nějakých diskuzích. Lidi hodně řešili, že vypadám hrozně mladě, že vypadám jako maturantka,*“ řekla Kopecká.

Všechny respondentky docházely nebo stále docházejí na hlasovou výuku. Witowská hlasovou výuku vyučuje na Metropolitní univerzitě Praha. Žádná z respondentek se nesetkala s tím, že by je lektori srovnávali s muži. Podle Trnkové ale divák lépe reaguje na hlubší hlas: *„Nemyslím, že je cílem – ani lektora, ani redaktorky – znít mužněji, ale prostě jen nechat svůj přirozený hlas co nejlépe vyznít,*“ řekla. Podle Reindlové je požadavek nižšího hlasu daný fyziognomicky: *„Nemůžeš mít ječák – čím hlubší hlas, tím líp. Ale to je dané fyziognomicky, to není žádný genderový stereotyp.*“ Witowské lektor řekl, že by měla být přívětivější, emoce ve studiu je podle ní někdy obtížné udržet na uzdě: *„Snažím se nebyť ta pavlačová štěkna, neskákat hostům do řeči, pokud to není nutné,*“ řekla Witowská.

Podle respondentek se v televizi věnuje vzhledu žen více péče než vzhledu mužů. Vysoké nároky na vzhled moderátorek a reportérek podle nich vyplývají z podstaty audiovizuálního média. Žádná z respondentek se při hodnocení svého výkonu nadřizovanými nesetkala s tím, že by součástí zpětné vazby bylo i hodnocení jejich vzhledu. Nesetkaly se ani s tím, že by po nich nadřizovaný chtěl změny v jejich vzhledu. To podle nich mají na starosti maskérky a důvody jsou pragmatické nebo souvisí s věkem. Všechny respondentky se setkaly s reakcemi diváků na jejich vzhled, reakce podle nich bývají

pozitivní i negativní. Podle respondentek vzhled novinářek komentují častěji muži. Oproti teoretickému výzkumu z rozhovorů vyplývá, že respondenty jako větší problém vnímají spíše nízký než vyšší věk. V souvislosti s hlasovou výchovou se žádná z respondentek neseťkala se srovnáváním žen s muži.

2.2.4 Mateřství a péče o děti

Tato kategorie zastřešuje jevy spojené s odchodem z práce na mateřskou a rodičovskou dovolenou, s možnostmi, jaké žena v oblasti audiovizuálních médií má a s překážkami, kterým musí v souvislosti s výchovou dětí čelit. Zjišťovala jsem, zda je podle respondentek mateřství faktorem, který zaměstnavatelé nebo ony samy při práci zohledňují a ptala jsem se, zda vnímají zaběhnutou redakční kulturu, tedy dlouhou pracovní dobu a nedostatek času na výchovu dětí, jako problém. Ze všech respondentek má děti pouze Witowská (dva syny ve věku šest a osmnáct let).

Reindlová a Witowská zmínily jevy spadající do této kategorie hned v úvodu rozhovorů, když jsem se jich ptala, jestli je napadá nějaká překážka, o které vědí, že kdyby byly mužem, nemusely by ji řešit. Obě shodně mluvily o kariéře, která může být mateřstvím ohrožena. Witowská hned v úvodu rozhovoru popsala svůj návrat do práce po mateřské dovolené: nevracela se na svoji původní pozici, ale do ranního vysílání, kde podle svých slov nebude tolik vidět, než se vrátí do formy.

Kopecká zaběhnutou redakční kulturu jako problém nevnímá. Podle ní je práci v redakci denního zpravodajství možné skloubit s mateřstvím, protože tam lze flexibilně plánovat směny. S flexibilitou této redakce souhlasí Reindlová: „*Jedinou možností je brát na RDZ směny od čtyř od rána nebo nárazově brát směny tak, že se s partnerem domluvíme na hlídání dítěte.*“ Trnková doplňuje pohled na práci v této redakci i z finanční stránky, zohledňuje cenu hlídání: „*Zní to divně a jako z jiného století, ale asi je nutné mít partnera, který slušně vydělává, protože v Praze je častý jev, že člověk odsud nepochází a právě babičky tu nemá. A platit si hlídání je nákladné.*“ Směny od čtyř hodin ráno, které zmiňují Kopecká a Reindlová, jsou podle Trnkové dlouhodobě neslučitelné s výchovou dítěte a mohou se projevit i na zdraví matky.

Witowská pracuje na poloviční úvazek, týden moderuje Interview ČT24 a další týden má volný. To, co dělá, by podle ní na plný úvazek dělat nechtěla. Uvedla, že si tento systém práce dokázala vydobýt, o běžný přístup se tedy nejedná. Obecně podle ní není v televizi pro matky s dětmi přátelské prostředí: „*Tady na to nikdo nehledí, jestli máte doma dítě nebo ne. Prostě jedeš natáčet, ustríháš to do sedmi. Domů pak přijdete v osm. Je to velký problém.*“ Podle Reindlové není individuální přístup možný kvůli charakteru práce v audiovizuálních médiích: „*Pokud jsi píšící novinář, můžeš psát z domova. Televizní novinářinu ale neuděláš z domova.*“ Reindlová a Witowská se shodují i v tom, že chybí vstřícný krok ze strany vedení – v instituci není firemní školka, která by podle nich mnoha ženám velmi pomohla. Podle Reindlové s tímto problémem souvisí i nedostatek redaktorů. Pokud by podle ní byla redakce personálně saturovaná, bylo by možné, aby novinářka na mateřské nebo rodičovské dovolené docházela do redakce méně často.

Všechny respondentky s výjimkou Kopecké se shodují, že vnímají zaběhnutou redakční kulturu v souvislosti s mateřstvím a výchovou dětí jako problém. To vyplývá z podstaty fungování audiovizuálních médií, kde práce z domu není možná. Shodují se také na nedostatečné vstřícnosti v přístupu vedení.

2.2.5 Sexuální obtěžování na pracovišti

Kategorií sexuální obtěžování na pracovišti jsem zastřešila jevy týkající se sexismu a sexuálního obtěžování v jakékoliv podobě (narážky, posměšky, poznámky, nevíтанé žádosti o schůzku apod.). Pracovištěm se rozumí jak prostor redakce, tak místa mimo redakci, odkud respondentky reportují. K obtěžování tedy teoreticky může docházet jak ze strany kolegů nebo nadřízených, tak i od účastníků natáčení – respondentů, náhodných kolemjdoucích, kameramanů, štábu apod. Od respondentek jsem zjišťovala, zda se ony osobně ve své profesi někdy se sexismem nebo sexuálními narážkami setkaly.

Pro některé respondentky bylo zjevně nepříjemné o tématu mluvit. Takovou reakci jsem čekala, i proto jsem tyto otázky kladla až v poslední části rozhovoru. Respondentky odvracely pohled, odpovídaly výrazně stručněji než u jiných otázek a tak jsem musela klást například v případě Reindlové dodatečné zpřesňující otázky. Jediná respondentka, která odmítla, že by se se sexismem nebo sexuálním obtěžováním někdy setkala, byla Kopecká:

„Já naštěstí působím tak nepřístupně, že se mi to neděje ani v civilním životě, ani v zaměstnání. Nevybavuju si to.“ Všechny ostatní respondentky se shodly, že zažily obtěžování na pracovišti v terénu ze strany respondentů. Reindlová zmínila pískání nebo jiné nepříjemné zásahy mužů v terénu například při točení stand-upů. Trnková řekla, že od mužů respondentů občas slýchá nepříjemné dvojsmyslné poznámky, které by podle ní určitě neříkali redaktorům – mužům. Jeden respondent je tím podle Trnkové mezi redaktorkami proslulý a i její kolegyně se prý setkaly s jeho nekorektním chováním. *„Mně jednou řekl po telefonu, kdy mi potvrzoval, že můžeme přijet na rozhovor: ‚Přijďte Kačenko, už jsem na vás nadrážděnej,‘“* řekla Trnková. Trnková uvedla i další konkrétní příklady obtěžování, jeden z nich přišel od českého vysoce postaveného politika, kterého ale odmítla jmenovat. Narážky nebo různá nevyžádaná pozvání zažila ze strany politiků i Witowská, blíže je ale nekomentovala.

O sexuálním obtěžování na pracovišti (v redakci) ze strany kolegů nebo nadřízených mluvily Reindlová, Witowská i Kopecká. Reindlová zmiňovala nevhodné narážky a podle ní rádoby vtipné poznámky kolegů, které chápe jako slovní ponižování: *„Co zažívá ženská na pracovišti od kolegů, novinářka na place – nechci, aby to bylo bráno jako normál. (...) Dělán svoji práci dobře a nevidím důvod, proč bych měla být nějak slovně ponižovaná za to, že jsem ženská,“* řekla Reindlová. Vztah mužských kolegů k ženám podle ní závisí i na zkušenostech žen – novinářek: uvedla, že od některých kolegů zažila jakýsi blahosklonný přístup. Měla pocit, že od ní muž/zkušenější kolega vyžaduje vděk za to, že jí věnoval pozornost. Nemyslí si však, že by to bylo dané jen novinářským prostředím: *„Ve společnosti je určité množství mužů, kteří se nějak chovají, protože si myslí, že je to standard a že takhle se k ženám má chovat,“* řekla Reindlová. Zkušenost s nevhodným chováním kolegů uvádí i Witowská: *„Zažila jsem to, není to nic příjemného, ale asi povahově si to s člověkem umím vyřídit sama, nemusela jsem to řešit nějakou jinou cestou,“* a Kopecká: *„Neformálně se mnou třeba někdo z nadřízených mluvil tak, jak by asi nemluvil s mým mužským kolegou.“*

Všechny respondentky se ve své profesi setkaly se sexuálním obtěžováním od kolegů, nadřízených nebo respondentů, ne všechny ale toto chování označily za sexuální obtěžování. Zmiňovaly nevhodné poznámky, slovní ponižování nebo dvojsmysly, které by podle nich respondenti mužům – reportérům neřekli. Shodly se, že se jednalo

o případy, kdy si dokázaly pomoci samy, uchránily se a nemusely konflikt řešit jinou cestou.

2.2.6 Segregace na pracovním trhu a platová diference

Kategorií segregace na pracovním trhu a platová diference jsem zastřešila jevy týkající se rozdílů v platech mužů a žen a fenoménů tzv. skleněného stropu a skleněného výtahu. Zjišťovala jsem, jestli se respondentky někdy ve své profesi setkaly s tzv. skleněným stropem nebo s platovou diskriminací.

Zajímavý jev v souvislosti se segregací na pracovním trhu uvedla Witowská. Když se po druhé mateřské dovolené vracela do oblasti audiovizuálních médií, byla jí nabídnuta jiná pozice, než z jaké na mateřskou dovolenou odcházela: „*Dostala jsem práci ve Studiu 6 – v ranních zprávách. Myslím, a bylo mi to i řečeno, že abych se vrátila zpátky do formy, mám začít někde, kde to nebude tak vidět,*“ řekla.

S tzv. skleněným stropem se ze všech respondentek setkala pouze Světlana Witowská. Řekla, že se určitě někdy stalo to, že by nadřazený rychleji povýšil muže než ženu, ačkoliv by na tom byli zkušenostmi stejně. Podle ostatních respondentek se to neděje, pohlaví podle nich není rozhodujícím faktorem při povyšování v zaměstnání. S platovou diskriminací se neseťkala žádná z respondentek.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo najít a popsat jevy, které souvisí s profesí novinářky v audiovizuálních médiích a které samy novinářky vnímají jako problematické v souvislosti s možnými genderovými stereotypy. Následoval pokus o vytvoření sebeobrazu novinářky v profesi. Na výzkumnou otázku, jak vnímají novinářky gender ve své profesi, odpovídají předchozí stránky této analýzy. Na základě teoretického výzkumu a zjištěných problematických jevů jsem sestavila okruhy otázek pro rozhovory s respondentkami. Vybranou metodou byl kvalitativní výzkum, zvolila jsem hloubkové polostrukturované rozhovory se čtyřmi respondentkami. Získaná data jsou tedy výsledkem odpovědí jednotlivců. Respondentky svým názorem mohou, ale nemusejí zastupovat širší skupinu. Jejich pohled na konkrétní aspekty vlivu genderu na profesi se v některých případech velmi výrazně liší. Pokusím se shrnout, zda a jak se podle mého usuzování gender v profesi novinářky v audiovizuálních médiích obecně projevil.

Jednou z linií, jež jsem měla v úmyslu sledovat, byly genderové rozdíly v přístupu respondentů k novinářům a novinářkám. Z výzkumu vyplývá, že se v tomto ohledu gender projevuje, ale stejně velký význam mají i věk a zkušenosti novinářek. Další sledovanou linií byla genderová diskriminace v oblasti audiovizuálních médií s ohledem na vzhled. Ženám se v audiovizuálních médiích obecně věnuje více péče než mužům, to však vyplývá z možností, které oproti mužům mají. Vzhled je důležitým faktorem, což plyne z podstaty audiovizuálních médií. Vysoký standard je však nastaven stejně pro muže a ženy.

Třetí sledovanou linií byly genderové rozdíly v přístupu zpravodajů a zpravodajek k práci. Z výzkumu vyplývá, že se mužský a ženský přístup liší. Ženy umí být empatičtější k respondentům nebo jsou pečlivější při přípravě a zpracování. Oblastí, na kterou jsem na začátku výzkumu nekladla příliš velký důraz, jsou jevy spojené s mateřstvím a péčí o děti. Význam této oblasti vyplynul až z rozhovorů s respondentkami. Ačkoliv má dítě jen jedna z nich, mateřství vnímají i ostatní jako problematické pro práci v audiovizuálních médiích s ohledem na specifčnost této práce, kde (na rozdíl například od tisku) není možné pracovat z domu. Neopomenutelné jsou také poznatky, které přinášely jednotlivé respondentky na základě osobních zkušeností a které uváděly zejména v souvislosti s natáčením v terénu nebo se sexuálním obtěžováním.

Respondentky při své práci vnímají v určitých rysech genderové stereotypy, ačkoliv jsem v rozhovorech cítila snahu některých respondentek vliv genderu v určitých oblastech odmítat. Přesto nelze říct, že by pohlaví v rámci audiovizuálních médií nehrálo roli. Když respondentky vliv genderu v profesi novinářky přiznávaly, jeho celkové vyznívání bylo jak pozitivní, tak negativní. Příkladem pozitivního vyznívání je větší schopnost empatie žen na pracovišti, negativním vyznívám je například větší riziko sexuálního obtěžování. Problematice genderu v oblasti žurnalistiky se podle mě nevěnuje dostatečná pozornost. Doufám, že moje bakalářská práce přispěje k většímu porozumění této problematice a případně otevře nové otázky, které se genderu v žurnalistice týkají.

Summary

The aim of the bachelor thesis was to find and describe the phenomena related to journalist profession in the audiovisual media – phenomena perceived by women journalists as problematic in connection with potential gender stereotypes. Then I tried to create a self-illustration of a woman journalist in the profession. I tried to answer the research question how women journalists perceive their gender within framework of their profession on previous pages of this thesis. Based on the theoretical research and the problematic phenomena I have identified, I have compiled a set of questions for interviews with respondents. I chose qualitative research, deep semi-structured interviews with four respondents. The data obtained are the result of individual responses. Respondents may, but may not represent a bigger group. Their views on specific aspects of the influence of gender on the profession are very different in some cases. I have tried to summarize whether and how gender in the profession of journalist in the audiovisual media has generally manifested itself.

Respondents perceive gender stereotypes in certain aspects their work, although I suspected some respondents' attempts to reject the influence of gender in some areas. Yet it cannot be said that gender in the audiovisual media has not played a role. When the respondents admitted the influence of gender in the profession of journalist, their overall effect was both positive and negative. An example of a positive effect is a bigger empathy of women in the workplace. An example of a negative effect is a bigger risk of sexual harassment.

Použitá literatura

Knižní zdroje

BURNS, Lynette Sheridan. *Žurnalistika: praktická příručka pro novináře*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788716.

DEAUX, Kay a Laurie LEWIS. *Structure of gender stereotypes: Interrelations among components and gender label*. Journal of Personality and Social Psychology. Washington: American Psychological Association, 1984.

GÖTTLICOVÁ, Marcela. *Rozhlasová reklama a její recipienti*. Vyd. 1. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM, 2014. ISBN 978-80-87500-59-0.

HAVELKOVÁ, Hana a Michal VODRÁŽKA. *Žena a muž v médiích*. Praha: Nadace Gender Studies, 1998. ISBN 80-902367-2-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOSLEY, David H. a Gayle K. YAMADA. *Hard News: Women in Broadcast Journalism*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1987. ISBN 978-66-12427-48-0.

CHAMBERS, Deborah, Linda STEINER a Carole FLEMING. *Women and journalism*. London, New York: Routledge, 2004. ISBN 0-415-27444-3.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, Psyché (Grada), 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.

JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK. *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011.

ISBN 978-80-262-0056-7.

LOKŠÍK, Martin. *Televizní zpráva a televizní zpravodajství*, s. 73–88 in *Zpravodajství v médiích*, ed. by Barbora Osvaldová. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri/Slon, 2004. ISBN 80-7277-263-5.

POKORNÝ, Jiří. *Psychologie tvořivého myšlení*. Brno: Zdeněk Novotný, 2006. ISBN 80-7355-055-5.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0525-2.

SEBBA, Anne. *Battling for news: the rise of the woman reporter*. London: Sceptre, 1995. ISBN 978-0340555996.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

VALDROVÁ, Jana. *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2.

VAN ZOONEN, Liesbet. *Feminist Media Studies*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 2000. ISBN 0-8039-8553-3.

Další zdroje

At Leisure: Americans use of downtime. New York: New York Times, 1993, 9. května, s. E2.

Gender – rovné příležitosti – výzkum. Č. 1/2000 (květen 2000). Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2000. Vychází čtvrtletně. ISSN 1213-0028.

HERNANDEZ, Debra Gersh. *Obstacles Facing Women Journalists.* Editor & Publisher, 1996. Dostupné online: <https://www.questia.com/magazine/1G1-18249672/obstacles-facing-women-journalists>.

HLAVOŇOVÁ, Kateřina. *Komparace hlavních večerních zpravodajských relací ČTI a TV Nova z genderového hlediska.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Katedra genderových studií, 2012.

KOŘÍNKOVÁ SOBOTKOVÁ, Kateřina. *Formální a obsahové proměny televizního zpravodajství: komparační obsahová analýza [online].* Brno, 2009 [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/g2h9k/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír Volek.

ŠIKEL, Lukáš. *Genderová segregace na pracovním trhu [online].* Právní prostor, Praha, 2015 [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/genderova-segregace-na-pracovnim-trhu>.

Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2010 Czech Republic. National Report. ProEquality, 2010. Dostupné z: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Czech-Republic.pdf.

ZAPALAČOVÁ, Pavlína. *Ženy novinářky: genderové stereotypy na poli válečného zpravodajství*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lenka Vochocová.

SCHVALENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Tereza Čechová	Razítko podatelny: <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px;"> <p style="text-align: center;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</p> <p>Došlo dne: 26-05-2017 -1-</p> <p>Čj: 2462 Příloh:</p> <p>Přiděleno:</p> </div>
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2015/2016	
E-mail diplomantky/diplomanta: tereza.cechova.zbc@seznam.cz	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční	
Předpokládaný název práce v češtině: Ženy – novinářky: Genderové stereotypy v audiovizuálních médiích	
Předpokládaný název práce v angličtině: The Women Journalists: The Gender Stereotypes in Audiovisual Media	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2017/2018	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Cílem práce je zjistit, zda v audiovizuálních médiích existují genderové stereotypy, zda gender hraje v profesi novináře roli, zda jsou novinářky nálepkovány svým pohlavím a zda je jejich práce definována a souzena genderem, jaké případně gender přináší novinářkám výhody a nevýhody. Pomocí rozhovorů pak vznikne analýza jejich názoru na pozici novinářky. V rozhovorech se budu snažit zjistit, zda jsou ženy i v oblasti žurnalistiky poměřovány z hlediska genderu a mohou být takto diskriminovány, nebo mohou být podceňovány jejich schopnosti profesionálek. Samotné analýze bude předcházet část, která nastíní problematiku genderu v novinářině a popíše historický vývoj profese novinářky.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): I. Úvod – vymezení tématu II. Teoretická část A. Historický vývoj profese novinářky B. Genderová problematika v profesi novináře C. Ženské novinářky v českých audiovizuálních médiích – kultura a hodnoty v redakcích, praxe v České republice III. Praktická část A. Metodologie B. Rozhovor se třemi českými novinářkami z audiovizuálních médií C. Kvalitativní analýza rozhovorů IV. Závěr	
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): Polostrukturovaný rozhovor s Danielou Drtinovou (DVTV), Světlanou Witowskou (ČT) a Janou Guldou (Český rozhlas).	
Postup (technika) při zpracování materiálu: Kvalitativní analýza získaných informací, potvrzení nebo vyvrácení existence genderových stereotypů a vlivu genderu na profesi v českých audiovizuálních médiích.	

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

a) **BEASLEY, Maurine Hoffman a GIBBONS, Sheila Jean. Taking Their Place: A Documentary History of Women and Journalism. Washington: The American University Press, 1993.**

Kniha zevrubně popisuje ženy novinářky v historii, popisuje výzvy, jakým musely v minulosti čelit kvůli genderu a přináší informaci o tom, jak jsou ženy novinářky zobrazovány.

b) **CREEDON, Pamela J. (ed.) Women in Mass Communication. Newbury Park: Sage Publications, 2003.**

Kniha se zaměřuje na rostoucí feministickou přítomnost a proliferaci feministických pohledů v oblasti žurnalistiky. Kniha nahlíží na studium a výuku masové komunikace a dále na témata jako je feministický pohled na mediální zákon, gender v globálním kontextu, ženy v mediální komunikaci a vliv genderu u profese učitele komunikace na jejich studenty.

c) **BYERLY, Caroline M., a ROSS, Karen. Women and media: a critical introduction. Malden, MA: Blackwell Pub, 2006.**

Kniha Ženy a média popisuje práci žen ve velkých mediálních organizacích od sedmdesátých let minulého století. Text poskytuje pohled na zkušenosti žen díky sérii rozhovorů se ženami, které pracovaly nebo pracují v médiích.

d) **HAVELKOVÁ, Hana a Mirek VODRÁŽKA. Žena a muž v médiích. Praha: Nadace Gender Studies, 1998.**

Sborník ze stejnojmenného semináře seznamuje s obrazem ženy a recepcí feminizmu v českých médiích v 90. letech.

e) **BOURDIEU, Pierre. Nadvláda mužů. Praha: Karolinum, 1998.**

Sociologická studie vztahů mezi pohlavími, ve které se autor snaží objasnit příčiny nadvlády mužů nad ženami v lidských společenstvích.

f) **JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK. Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích. Praha: Portál, 2011.**

Sborník textů věnovaných ženám, které vykonávaly či vykonávají novinářské povolání. Příspěvky zkoumají různé aspekty postavení českých novinářek, a to jak v minulosti (např. v době první republiky), tak v současném světě.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ONDREJKOVÁ, Dita. Profese sportovní novinářky programu ČT Sport (případová studie), 2016.

KUDLÁČKOVÁ, Lucie. Analýza novinářské práce se zdroji v závislosti na pohlaví novináře/novinářky, 2012.

JAROŠOVÁ, Kristýna. Případová studie regionální redakce celorepublikového periodika se zaměřením na genderové vlivy v profesi novináře a novinářky, 2015.

Datum / Podpis studenta/ky

26.5.2017 *Čedová*

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

TEREZA KROBOVÁ

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

26.5.2017 *Krobová*

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s Nikolou Reindlovou (text)

Příloha č. 2: Rozhovor se Světlanou Witowskou (text)

Příloha č. 3: Rozhovor s Kateřinou Trnkovou (text)

Příloha č. 4: Rozhovor s Marianou Kopeckou (text)

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s Nikolou Reindlovou

Jak ses dostala k práci v audiovizuálních médiích? Ty jsi pracovala i v Českém rozhlasu, že?

V Rozhlasu jsem dělala produkční, tam jsem se dostala na vejšce na žurnalistice. Kamarádka dělala produkční publicistiky na Radiožurnálu, přecházela do Waveu a nabídla mi to místo. Takže jsem dělala pod Petrem Dudkem, tehdejšími vedoucími publicistiky. Dělala jsem tam asi tři čtvrtě roku – na publicistice. Veronice Sedláčkové, moderátorce, volal Filip Černý, tehdejší vedoucí webu ČT24, jestli by neměla na někoho tip – hledal někoho na web. Šla jsem na pohovor jako redaktorka webu, protože tehdy jsem neměla žádné praktické novinářské zkušenosti. V září po státnicích jsem nastoupila na web pod Filipa Černého do ekonomické rubriky. Tam jsem byla dva a půl roku, ve finále jsem odcházela a byla jsem vedoucí ekonomické rubriky. Dělala jsem vstupáče nových médií do vysílání ČT24. Potom jsem dělala vstupy do Newsroomu, kde si mě vyhlídl Luboš (pozn. Rosí). Luboš mě vytáhl z webu do Newsroomu, potažmo do denního zpravodajství na ČT24.

Takže jsi byla i na RDZ (pozn. redakce denního zpravodajství)?

Ano, to jsem teoreticky doteď. Ale tím, jak je nás na Newsroomu málo, vlastně... Ale jako teoreticky bych měla být aspoň pár týdnů na RDZ, třeba příští týden tam jsem.

Tam jezdíš točit do terénu?

No, v Newsroomu točíš repku, to jedeš do terénu, jsi redaktor. Když jsi na RDZ, buď vstupuješ, nebo maximálně v terénu sbíráš synchrony. To není úplně ta správná novinářská práce, že bys měla svoje téma, které si jedeš natočit. Máš nějaké zadání a buď vstupuješ, nebo přivezeš synchrony do kontinuu (kontinuální vysílání Studia ČT24, pozn.). Když jsi na baráku, sedíš tady, jsi tzv. stanice. Z toho, co teče od různých lidí, redaktorů z celé televize, skládáš repky do velkých zpráv. Ale není to tvoje.

Jedna obecná otázka na úvod: setkala ses někdy v začátcích kariéry s překážkami nebo pochybnostmi, o kterých jsi věděla, že kdybys byla muž, nemusela bys je řešit?

Neustále se vrací otázka: Až jednou půjdu na mateřskou, co s kariérou?

První okruh se týká různých rubrik, rozhovorů, moderování. Když jsi ze začátku dělala rozhovory s respondenty, měla jsi někdy pocit, že tě respondenti podceňují jako profesionálku kvůli tomu, že jsi žena?

Na RDZ to takhle úplně není. Respondenti většinou vědí, že za nimi jezdí elév. Jsou to různí mluvčí, tam je spíš to obecné podceňování elévů a je jedno, jestli jsi muž nebo žena. Když jezdíš jako seniorní, lidé už tě znají, jezdíš většinou dělat politická témata. Pokud to byl někdo, s kým se neznám, možná občas byl náznak typu „No tady slečna ještě udělá rozhovor“, možná to cítit bylo. Ale zase na druhou stranu, nejsem u toho, když to dělají mí mužští kolegové, tak to nemůžu úplně srovnávat, ale to víš že jo, občas si něco vyslechneš: Tady slečna a podobně.

Měla jsi pocit, že by byli hůř připraveni na rozhovor?

A co se týká autority ve vztahu k respondentům, myslíš, že sis ji musela postupně získávat, budovat?

Určitě. Když teď vezmu Newsroom, pro který točím už dva roky, tam se neustále točí stejní respondenti. Málokdy mám někoho, s kým jsem ještě netočila, protože ten novinářský mediální rybníček je v Česku malý. Tam jsem si to musela u některých lidí budovat. Třeba Janek Kroupa už ví, kdo jsem, když mu volám, pro jaký pořad dělám, ví, jakou práci dělám, zná ji. Mnohem líp se mi s ním komunikuje a domlouvá na rozhovorech než předtím.

Stalo se ti někdy, že by tě nadřizený někam neposlal, protože jsi žena? Že by se báli, že jako žena rozhovor nezvládneš?

Neposílají holky točit na demonstrace, ale to není tím, že bys to nezvládla. Holka je pro určitý lidi, kteří chtějí na demonstracích vyvolat konflikt, snadnější terč. Už takhle mívá štáb s sebou ochranku a mají vyzkoušeno, že jakmile je tam muž, nějakým způsobem to funguje lépe. Lidé si na něj tolik nedovolí. Ale nesouvisí to s výkonem novinářské práce, ale s formátem, ze kterého vstupují, ve kterém točí.

Na tuto otázku mě přivedlo to, že s Okamurou dělal rozhovor přímo Luboš Rosí. Čím to bylo?

Já jsem měla v tu chvíli jinou práci, on mě tam chtěl poslat, ale nebylo to tím, že bych to nezvládla. Točila jsem zrovna něco jiného. Měli jsme půjčeného jiného kolegu z jiné redakce, a u něj si Luboš nebyl jistý, že by to zvládl, a proto sám vyjel na plac. Luboš má velmi specifické požadavky, co se týče Newsroomu.

Měla jsi někdy pocit, že by na RDZ po tobě redakce chtěla spíš ženská témata?

Ne. Tam se to vůbec nerozlišuje.

Další okruh je zaměřený na věk, vzhled a hlas. Myslíš, že je na tvůj vzhled kladený větší nebo jiný důraz, než na vzhled mužským kolegů?

Určitě. To je z podstaty televize.

V čem se to nejvíc projevuje?

Musíš být před kamerou upravená. Klukovi s krátkými vlasy stačí, když ho napudrují a pročísnou mu vlasy a vypadá slušně, ale holka prostě... Ale já s tím souhlasím. Holka jde na obrazovku a neříkám, že by na obrazovce měly být modelky, chraň pánbůh, at' jsou tam klidně oplácanější holky, klidně starší ženy. To bych naopak přivítala, podle mě máme příliš mnoho mladých tváří, včetně mě. Takoví lidé, jako jsem já, by na obraz měli jít postupně, ne že nám zprávy čte 25letá holka. Nechci se nikoho dotknout, ale zpravodajství by mělo vypadat seriózněji, což přichází s věkem. Z podstaty věci žena musí být upravená. Sama vím, že je mi nepříjemné vstupovat někde, kde prší, jsem zmoklá a snažím se přitom vypadat k světu. To nesouvisí s tím, že by tu byl nějaký tlak, abychom nějak vypadaly. Ale musíme být upravené a to k televizi patří.

Když dostáváš zpětnou vazbu od nadřizených, hodnotíš i vzhled?

V mém případě, když jsem začala moderovat – nebyla to úplně otázka vzhledu – hrozně jsem fixovala diváka očima. Měla jsem trabl s tím, že jsem příliš hypnotizovala kameru. Ale to byla spíš komunikace s divákem, o tom jsem se bavila s nadřizenými a pracovala jsem na tom. Ale vzhled... Když přijde šéf a řekne mi, že mi šaty moc slušely, nesouvisí to s tím, že jsem holka nebo kluk. Je to spíš o tom, jaké mezi sebou máme vztahy.

Jak to vypadá v praxi? Kolik času strávíš v maskérně?

Dost. Když moderuju, jsem tam i tři čtvrtě hodiny. Jsem pak ve studiu dlouho, patlají to na tebe dlouho, češou tě dlouho. Když děláš jenom vstup, jsi v maskérně tak dvacet minut i s česáním.

Bylo ti někdy někým naznačeno, že vzhledem k věku bys měla vypadat jinak? Delší vlasy, kratší šaty?

Ne, ne.

Reagují diváci na tvůj vzhled?

Určitě, hodně. To je specifičností obrazu. Na televizi kouká spousta mužů, kteří mají potřebu to komentovat na internetu – někam dají tvoji fotku a pod tím to komentují: jestli jsi malá, velká, hubená, tlustá, upravená, hezké nohy. Mají potřebu komentovat to takhle na fórech, nebo ti píšou. Jeden divák mi napsal, že bych měla dělat něco s ofinkou. A pak vyloženě sexuálně-agresivní zprávy. Ty chodí taky. Je zajímavé, že mi skoro nic nechodí od žen. Kolegyně ale dostala asi půl roku zpátky neuvěřitelně dlouhý mail o asi pěti nebo šesti odstavcích od nějaké ženy o tom, jak nevhodné šaty měla ve vysílání, že jí byly vidět špeky na spodním prádle a podobně. Mně v životě žádná žena asi nenapsala.

Když jsou komentáře kritické, ale dobře míněné, mají smysl, berete je v potaz?

Já si je většinou nečtu. V potaz je vůbec nebereme.

Procházela jsi hlasovou výchovou?

Ano, to musí každý. Já chodím k Aleši Vrzákovi, což je šéfrežisér, ČRo, který nedělá jen hlasovou přípravu, ale celkově chování před kamerou: co děláš s rukama, jak stojíš, jak se nakláníš k divákovi. Podle mě by k těmto lidem měli chodit všichni, pokud teda nejsi Marcela Augustová. Mít nějakou zpětnou vazbu, aby ses nezavřela v nějaké bublině své vlastní dokonalosti – tak to má v televizi spousta lidí. On se nebojí ti to kriticky říct. Ví, že mám problém, že když jsem nervózní, mám na začátku pořadu příliš nervózní hlas, který postupně klesá. Co se týká pohybu před kamerou, to ti ani nepřijde, protože to děláš přirozeně, ale on ti řekne, že to třeba nepůsobí na diváka dobře. I s intonací hlasu: tady nedělej tečky a podobně. Chodím k němu jednou za dva měsíce, probereme spolu část mé práce. Myslím, že by to tak mělo být kontinuálně, pokud prezentuješ nějaké pořady v televizi, musíš mít i nějaký feedback.

Srovnával tě někdy lektor s muži? Že bys měla znít přívětivěji, mít niž položený hlas?

Ne. No, niž položený hlas – ale to je obecné, ženy mají přirozeně hlas výš než muži, ale na diváka to působí špatně. Nemůžeš mít ječák – čím hlubší hlas, tím líp. Ale to je dané fyziognomicky, to není žádný genderový stereotyp.

Další okruh se týká reportérství a práce v terénu. Myslíš, že ženy mají jiný způsob reportování než muži? Víc třeba prosazují emoce a podobně?

Emoce nevím. Ale na place dokáže být redaktorka empatičtější, co se týče respondenta. Někteří lidé nechtějí mluvit, ale rozmluvit je musíš. Myslím si, že já to – nechci znít nabubřele – že to umím. Udělat small-talk a rozmluvit je. Myslím, že to ženy redaktorky umí lépe. Naopak muži redaktori jsou agresivnější v kladení otázek, ale i to je dobře. Každý má asi něco.

Myslíš, že to nadřízení zohledňují v tom, koho posílají do terénu?

Ne, rozhodně ne.

Zažila jsi někdy, že by nadřízení povyšovali rychleji nebo častěji muže?

Asi ne.

Setkala ses někdy v jakékoliv formě se sexismem? Komentáři, narážkami na vzhled? Od kohokoliv, kolegové, diváci?

Neustále.

Můžeš být konkrétní? Co třeba diváci?

Bavily jsme se už o tom, co mi píšou. Když třeba točíš na Václaváku stand-up, spousta chlapů má potřebu na tebe pískat, něco ti vyprávět, zasahovat do stand-upu a podobně. Ví, že tu proběhla kampaň mee-too a že spousta lidí říká, že je to přehnané, ale podle mě je dobře, že se o tom mluví. Co zažívá ženská na pracovišti od kolegů, novinářka na place – nechci, aby to bylo bráno jako normál. Že budou říkat „slečna tady“ – jenom

proto, že jsem ženská. Já dělám svoji práci dobře a nevidím důvod, proč bych měla být nějak ponižovaná slovně za to, že jsem ženská. Potěší tě, když ti kolega řekne, že ti to sluší. Ale ne takové ty sahací typy, které si myslí, že je to normální a kteří si myslí, že já jsem zkušenější redaktor a když ti teď věnuju pozornost, tak máš být vlastně šťastná. Pár takových lidí to tak má, tenhle pocit. To nechci. Rovný s rovným. Spousta chlapů to takhle necítí a myslí si, že jsou vtípní. To mi na tom přijde snad nejhorší. Že si myslí, jak jsou úžasně vtípní, když hází – já nejsem žádná útlocitná duše, která by nesnesla sprosté slovo – některé ty vtípky...

Na pracovišti od nadřízených ses s něčím takovým setkala? Narážky, návrhy, poznámky?

Jo, ale nemyslím, že je to daný novinářským prostředím, spíš společností. Ve společnosti je určité množství mužů, kteří se nějak chovají, protože si myslí, že je to standard a že takhle se k ženám má chovat. Bůhví, jak nejsou neodolatelní. Samozřejmě tohle zastoupení mužů je i mezi novináři. Ale neřekla bych, že jich je enormně mnoho. Je to pár jedinců, minimálně. Ale jsou tam.

Další okruh se týká mateřství. Ty děti nemáš, že?

Ne.

A vnímáš zaběhnutou redakční kulturu jako problém?

Je to problém, je to neuvěřitelný problém. Víím, že jakmile budu mít dítě, nebudu se chtít vrátit na redaktorské místo v Newsroomu. Sice točíme od pondělí do pátku, máme volné víkendy, pondělky a pátky jsou volnější, ale úterý, středa a čtvrtek tady jedu na doraz. Čtvrtky tady bývám patnáct hodin. Mám svoji práci moc ráda, ale v životě to pro mě nikdy nebude na prvním místě, nikdy. Mám rodinu a osobní život. Už tohle pracovní nasazení mi občas dělá problémy v osobním životě. Ale to je z podstaty té práce, vybrala jsem si tu práci a patří to k ní. A je na mě, abych si sama pro sebe vytyčila mantinely. Jakmile budu mít děti, je pro mě jedinou možností být moderátorka. Nebo brát na RDZ směny od čtyř od rána nebo nárazově brát směny tak, že se s partnerem domluvíme na hlídání dítěte. Popravdě řečeno si návrat představit neumím. Zároveň ale nic jiného neumím a nevím, co jiného bych měla dělat. Tohle řešíme hodně, všechny redaktorky v mém věku to neustále řeší. Co bude, až budeme mít dítě. Řešení to nemá. Zkrácené úvazky tu úplně nefungují. Měli jsme v Newsroomu kolegyni, která má malou holčičku. Nastoupila, když byl holčičce rok s tím, že bude mít zkrácený úvazek, ale charakter práce to nedovoluje. Nebo by redakce musela být tak personálně saturovaná, že by to nevadilo, když jedna z nás vypadne a bude dělat „dvojkového“ redaktora, nebude dělat až tak závažné reportáže, témata. S tím ale souvisí další věc, je tu málo lidí. V televizi chybí redaktori všude, ve všech redakcích. Dělaš toho hodně a pokud máš děti a nejsi nějak ujetá, že necháš půlroční miminko doma a budeš tady 24/7, tak to nejde.

To, že ti vedoucí nevyjdou vstříc, je tedy způsobeno nedostatkem lidí?

Myslím, že spousta žen se sem vrací. Jsou to ale nárazové věci. Pokud jsi pišící novinář, můžeš psát z domova. Televizní novinářinu ale neuděláš z domova. Můžeš mít nápady, nabídnout je a během jednoho týdne je natočit. Do určité míry tady chybí vstřícný krok ze strany vedení. Vedení by si mělo taky uvědomit, že jsou to zkušené novinářky, které odcházejí, a to jen proto, že třeba v ČT není školka. Je to obrovský podnik, má asi dva a půl tisíce zaměstnanců a nemá firemní školku. Je to půl na půl – určitá vstřícnost ze strany vedení chybí, na druhou stranu je tu málo lidí. Navíc charakter té práce... kombinace toho všeho.

Poslední otázka se týká platových rozdílů. Setkala ses někdy s platovou diskriminací?

Ne, nevím o tom. Na webu víím, kolik brali kolegové a brala jsem stejně. Zkušenější brali víc, ale na mé úrovni zkušeností jsem dělala s Petrem Obrovským a měli jsme stejně. Tady v redakci jsme holky redaktorky jako jediné zaměstnané, tak se to těžko porovnává s externisty. Všichni ale máme stejně. Na RDZ se vůbec nedělá rozdíl. Jestli jsou rozdíly v domácí redakci, to nevím. Tam zase mezi ty nejzkušenější reportéry a redaktory patří muži. Srovnání by pokulhávalo.

Příloha č. 2: Rozhovor se Světlanou Witowskou

Setkala jste se někdy s překážkami nebo pochybami, o kterých jste věděla, že kdybyste byla muž, nemusela byste je řešit?

Setkala. Když jsem se vracela po druhé mateřské dovolené do ČT, dostala jsem práci ve Studiu 6 – v ranních zprávách. Myslím, a bylo mi to i řečeno, že abych se vrátila zpátky do formy, mám začít někde, kde to nebude tak vidět.

Máte pocit, že vaše pohlaví má vliv na vaši práci nebo profesionalitu?

Na profesionalitu myslím, že ne, na práci nevím. Spíš bych řekla, že v televizi je ve vedoucích funkcích úplně minimum žen.

První okruh otázek se týká moderování rozhovorů a rozdělení rubrik. Měla jste někdy pocit, že jste jako žena profesionálka podceňovaná v rozhovorech?

Podceňovaná bych neřekla, ale umím si představit, že když jde do studia muž a má jako moderátorku ženu, chová se jinak, než kdyby tam byl proti němu muž. Myslím, že to tak je. Možná se ti muži, hosté, víc hlídají přede mnou jako před ženou než před mužem.

Tam směřovala i další otázka. Myslíte, že k vám hosté chodí nebo chodili hůř připraveni, protože nečekali, že dokážete být jako žena stejně dobrá jako muž?

To nevím, to byste se musela zeptat spíš jich. Ale myslím, že postupem času se přístup lidí mění. Když přicházejí opakovaně, vědí, že musí být připraveni. Ale tohle mě nikdy nenapadlo a myslím, že jsem to ani nikdy nepostřehla, že by to tak bylo. Možná mám pocit, že teď, po prezidentské debatě, ke mně hosté chodí s větším respektem.

Myslíte, že jste si autoritu hostů musela postupně budovat?

Určitě ano.

Stalo se vám někdy, že by se nadřízený rozmýšlel nad tím, zda k vám hosta pošle kvůli tomu, že jste žena?

My ten pořad děláme dvě ženy, takže...

Ted' nemluvím jen o Interview, myslím to obecně.

Myslím, že ne, tohle ne.

Když jste jezdila točit do terénu, měla jste někdy pocit, že by po vás redakce chtěla spíš ženská témata?

Ne. Jsem vystudovaný právník, mám obor kriminalitu a soudnictví a v tom, jak se rozdělovala práce, nehrálo roli, jestli jsem žena. Šlo spíš o vzdělání a o to, kdo má k jakému tématu blíž. V tomhle smyslu v redakci rozdíl nebyl.

Další okruh se týká věku, vzhledu a hlasu. Myslíte, že jsou na váš vzhled v televizi kladeny vyšší nebo jiné nároky než na vzhled mužských kolegů?

To nevím. Možná ano, ale já to nevím. Na mě nikdo žádný tlak, na to abych vypadala líp nebo jinak, nevyvíjí. Nevím. Na tohle neumím odpovědět. Nic takového jsem nezaznamenala. Ale když jsem pracovala na Primě, tam jsem tlak cítila. Dokonce mi šéfredaktorka říkala, ať si dojdu s těmi kruhy pod očima něco udělat, že to nevypadá dobře. Tam to bylo jinak. Tady si myslím, že o ten vzhled tak nejde. Ale je to tak, že mi to nikdo nikdy nenaznačil, nemám pocit, že by na mě byl větší tlak než na muže. Ale je to dané i tím, že chlapi mají na výběr sako a kalhoty. U žen je to jiné, dostáváme víc péče, ale je to asi proto, že ženy mají větší možnosti, co si na sebe vzít, jak se učesat, jak se nalíčit.

Když dostáváte zpětnou vazbu od nadřízených, hodnotí se nějak vzhled?

Vůbec ne.

Jak to vypadá v praxi? Kolik času strávíte v maskéřně a v kostyméřně?

V kostyméřně mám oblečení připravené na celý vysílací týden, tam strávím jen tu dobu, co se převlékám. Oblečení, které kostymérky nakoupí, si předem zkouším, ptají se mě, jestli se mi to líbí. V maskéřně strávím tak 45 minut, včetně česání.

Bylo vám někdy naznačováno, že byste měla vypadat jinak? Z hlediska věku třeba kratší vlasy, delší šaty a podobně?

To ano. Ale to neřeší moji nadřízení, ale maskérky a kostymérky. Souvisí to s věkem – čím je člověk starší, neměl by mít vlasy až na zadek – zřejmě je to takhle pojaté. Od mých nadřízených jsem to ale nikdy neslyšela. Spíš mi to doporučovaly maskérky, abych si zkrátila vlasy.

Následuje pár otázek ohledně prezidentské debaty. Proč myslíte, že váš výkon vyvolal tolik reakcí?

Tak to nevím. To fakt nevím. To je něco, nad čím se zamyslím pořád a vlastně nevím (smích). Strašně mě ty reakce zaskočily. Říkala jsem si, jestli v téhle zemi není něco špatně, když přijde taková reakce po tom, co udělám svoji práci dobře. Ale já takhle svoji práci dělám dvacet let a nikdy to žádnou takovou reakci nevyvolalo. Samozřejmě tady byl velký tlak předtím, byla to nejsledovanější debata za posledních x let, diváků bylo dva a půl milionu, k tomu se moje Interview ani neblíží. Překvapilo mě to a říkala jsem si, že je tady něco špatně.

Myslíte, že byl pro diváky důležitý i fakt, že jste žena?

Určitě. Myslím, že to bylo důležité i pro prezidentské kandidáty. Když moderuje ženská, myslím, že i dvě takhle silné osobnosti mají jiný přístup... asi by se se mnou nepouštěli do hádek, i když nevím.

Myslíte, že fakt, že jste žena, mohl zastínit vaši profesionalitu? Po debatě se zpětně v komentářích hodně rozebíralo, jak jste byla krásná...

Nevím. Tím, že nemám Facebook ani jinou sociální síť, některé věci ani nevím. A některé věci jsem cíleně nečetla. Byla jsem v tak divném stavu, že jsem si říkala, proboha, lidí, co se stalo? Jenom jsem odmoderovala jednu debatu! Byla jsem z reakcí hrozně překvapená. A jestli se řešil můj vzhled.... holky v maskéřně si se mnou daly práci!

Ještě než debata proběhla, setkala jste se s nějakými pochybnostmi, případně ovlivnily vás?

Největší pochybnosti jsem měla já sama. Z mého okolí a z vedení žádné pochybnosti nedávali najevo. Jestli je měli, nedali je najevo. Nikdo mi žádné pochybnosti nedal najevo, jen já jsem je dávala najevo. Všichni mě uklidňovali, i když asi měli obavy, ale nedali mi to najevo. Říkali mi, to zvládneš, to dáš, uděláš to dobře, tak, jak to má vypadat. Z vedení ani z okolí mi nikdo žádné pochybnosti najevo nedal.

Opustíme prezidentskou debatu, dál bych se chtěla zeptat, jestli vám bylo někdy naznačováno, že se na práci nehodíte kvůli věku?

Možná mi někdy někdo řekl, že jsem moc mladá, ale úplně přesně si to nepamatuju, kdy to bylo. Myslím, že jsem z generace, kdy se v televizi postupovalo postupně – od základu. Tehdy nebyla ČT24, nebyla směna, nic, takže jsem rovnou nastoupila jako točící redaktorka. Měla jsem za sebou nějakou praxi v Mladé frontě a v ČTK, takže jsem nebyla žádný student z ulice. Rovnou jsem dostala redaktorskou práci. Postupně jsem pokračovala, reportáže jsem natáčela sedm let. Měla jsem za sebou dost práce už předtím, než jsem se dostala na obrazovku jako moderátorka. Spíš v porovnání s jinými zeměmi v Evropě jsem si připadala dost mladá na tu práci, kterou dělám. Bylo to ale tím, že tady za totáče chyběla jedna generace novinářů. Holt to tady dopadlo takhle. Myslím, že teprve ve věku, jaký mám teď, ve 45 letech, bych teoreticky měla začínat jako moderátor. Mělo by to být postupné. Když se podívám do jiných televízií, lidé v mém věku a starší teprve nastupují na tyto posty. Ale vážně je to asi tím, že jedna generace chybí.

Reagují diváci na váš vzhled? Na oblečení a podobně?

Občas reagují, ale reagují spíš na obsah vysílání. Občas reagují i na vzhled, ale spíš pozitivně. Když mi někdo napíše negativní věc, netýká se to vzhledu ani toho, že jsem žena, spíš se to týká obsahu vysílání. To se mi, myslím, nestalo, že by někdo... jo, možná jednou. Když jsem byla na Primě, nějaký pán mi napsal, že mám vrásky kolem pusy a že se na to nedá koukat. Říkám si – tak se na to nekoukej, co ti na to mám říct.

Procházela jste nebo procházíte hlasovou výchovou?

Prošla jsem hlasovou výchovou, samozřejmě. V době, kdy jsem tady začínala moderovat, jsem prošla hlasovou výchovou u paní profesorky Dohalské a u paní Postlerové jsem absolvovala hlasovou výchovu. Docházela jsem pravidelně, asi rok jsem chodila jednou nebo dvakrát týdně. Než jsem začala moderovat Události, měla jsem přípravu intenzivnější. Pak jsem v tom pokračovala a teď hlasovou výchovu i učím, na Metropolitní univerzitě Praha.

Bylo vám lektorkami někdy naznačováno, že byste měla znít jinak? Přívětivěji, mileji, srovnávaly vás s muži z hlediska hlasu?

Nikdo mi neřekl, že bych měla mít hlubší hlas, ale že bych měla být přívětivější a nebyť takzvaně štekna, to jsem párkrát slyšela. Někdy je obtížné udržet emoce ve studiu, takže se snažím nebýt ta pavlačová štekna, neskákat hostům do řeči, pokud to není nutné. Myslím, že to, abych mluvila hlouběji, mi nikdo neřikal.

Další okruh se týká reportérství a práce v terénu. Myslíte, že se ženský přístup reportování liší od mužského?

Myslím, že ano, a je to dost podobné tomu, jak se liší přístup chlapečků a holčiček k tomu, jak se učit ve škole nebo jak psát do písanky. Holky jsou zodpovědnější, preciznější. I z pohledu toho, jak jsem viděla, když jsem natáčela s reportérem, mám pocit, že ženy měly v sobě víc zodpovědnosti a víc přemýšlely o tom, jaký dopad může reportáž mít. Je to spíš ženský přístup, být precizní.

A z hlediska emocí? Liší se reportování, jsou ženy emotivnější?

Určitě, to určitě jo.

Posílají podle vašich zkušeností redakce točit ženy a muže jiná témata?

Myslím, že někde asi ano. Ale je to i z důvodu bezpečnosti. Na demonstrace častěji posílají muže, aby se něco nepříhodilo, ale není to kvůli tomu, že by to žena nezvládla, ale protože je snazší cíl, než chlap.

Další otázky nejsou vyloženě spojené s AV médii, ale taky se týkají genderových stereotypů. Zažila jste někdy něco, čemu se říká skleněný strop, tedy že by nadřizený povýšil rychleji nebo častěji muže než ženu, ačkoliv by na tom byli zkušenostmi stejně? A nemluvím jen o ČT.

Myslím, že se to někdy určitě stalo.

Setkala jste se ve své profesi někdy se sexismem?

Určitě. S tím se asi setká hodně ženských v práci. Je pravda, že nejsem ani feministka, ani puritánka a když se to dostalo do nějaké situace, kdy mi to bylo nepříjemné, umím sama sebe uchránit a ubránit a říct člověku, že je to za hranou. Zažila jsem to, není to nic příjemného, ale asi povahově si to s člověkem umím vyřídit sama, nemusela jsem to řešit nějakou jinou cestou.

Setkala jste se, ať už na pracovišti nebo v terénu s nějakými narážkami, návrhy?

Samozřejmě, často i ze strany politiků – narážky, pozvání... To samozřejmě nastalo.

Dál se budu ptát na rodinu. Máte pocit, že jako matka trpíte zaběhnutou redakční kulturou, nedostatkem času a podobně?

Já jsem si tady v práci dokázala vydobýt takový systém práce, že týden pracuju a týden jsem doma. Mám poloviční úvazek. Myslím, že kdybych měla dělat tu práci, kterou dělám, každý den, tak ji dělat nebudu. Mám dvě děti, jednomu je šest a druhému je osmnáct. Chci s dětmi trávit čas a práce je pro mě sice důležitá, ale na druhou stranu, kdyby mi někdo dal na výběr: buď budeš dělat každý den, nebo vůbec, tak tady nebudu dělat vůbec.

Takže problém vnímáte, že tu je?

Jasně. Bylo to jiné, když jsem měla první dítě, protože to jsem dělala reportérku. A i kvůli němu jsem odešla na Primu, chtěla jsem mít víc času na to být s dítětem. Tady na to nikdo nehledí, jestli máte doma dítě nebo ne. Prostě jedeš natáčet, ustříháš to do sedmi. Domů pak přijdete v osm. Je to velký problém. Já moc nechápu, proč ČT nemá školku. Myslím, že tady by se to uživilo, bylo by to ideální. Pro matky s dětmi to tady není přátelské prostředí.

Poslední otázka se týká platové diskriminace. Setkala jste se s tím někdy v audiovizuálních médiích?

Vůbec nevím. Mezi novináři se moc o tom, kolik berou, nemluví. Nevím, jaký plat mají moji kolegové, vím jenom, kolik беру já. Nevím, jestli tu diskriminace je, nebo není.

Příloha č. 3: Rozhovor s Kateřinou Trnkovou

Jak ses dostala k práci v AV médiích?

Moje cesta do médií byla, řekněme, taková dost klasická – studovala jsem mediální studia v Brně. Ale upřímně tehdy jsem neměla vysněno pracovat v ČT nebo jiném konkrétním médiu. Spíš mě to zajímalo jako obor a moc jsem neplánovala, jak ho pak uplatním. Nejsem moc plánovací typ – nedívám se daleko do budoucnosti. Pak jsem se vlivem různých okolností (cesta za kariérou mezi nimi nebyla) přestěhovala po čase do Prahy a tam naskočila přirozeně otázka, co budu dělat, čím se živit. Zkusila jsem si ty obvyklé cestičky na chvíli jako call centrum apod., ale neměla jsem pocit, že by mi to něco dávalo, že bych uplatňovala svoje znalosti, dovednosti, věci, které jsem se třeba i při studiu naučila – i když si myslím, že zrovna pro práci v médiích v sobě musí mít člověk dost těch věcí tak nějak dáno od přírody. Takže jsem se začala porozhlížet po něčem z oboru. Nakonec jsem narazila na Jobs.cz na pozici zprávařky v Oldies rádiu, kam mě vzali a dělala jsem to rok. A během toho jsem objevila i možnost právě v ČT, tak jsem to taky zkusila...

Setkala ses v začátcích nebo během práce v médiích s překážkami nebo pochybami, o kterých jsi věděla, že kdybys byla muž, nemusela bys je řešit?

Za sebe ne. Nemyslím si, že bych jako žena měla důvod být horší než zaměstnanec – muž. Ale myslím to v globálu, když bych hodnotila zpětně třeba měsíční práci svoji a nějakého kolegy na stejné pozici. Na druhou stranu ano, myslím si, že drobné výkyvy, krátkodobé, jako žena v práci mít můžu.

Máš pocit, že tvoje pohlaví má vliv na práci, kterou děláš, nebo na tvoji profesionalitu?

Jak jsem řekla, myslím, že v dlouhodobější perspektivě ne. Pokud se ale díváme na práci den po dni, hodinu po hodině, tak tam podle mě je možné jistý vliv vysledovat. A je to podle mě přirozené. Kupříkladu už tím, že hormonální systém ženy (menstruace, výkyvy hormonální i v rámci dne) je „rozlitanější“ než ten muže, domnívám se a sama to na sobě pozoruju, že jsou dny, kdy jsem více nesoustředěná, podrážděná, unavená, a souvisí to podle mě s tím, že jsem žena. V takových dnech pak nemám třeba tolik nálady mluvit s lidmi a vědomě se snažím tu práci „prostě už mít z krku“ a nedávám ze sebe maximum. Ve vztahu k druhým lidem – respondentům, štábu v terénu – se ale snažím tohle potlačovat a skrývat, aby tím netrpěli. Aby to nemělo vliv na moji profesionalitu. Spíš si s tím svádím jakýsi vnitřní boj.

Když jsi s točením v terénu začínala, všímala sis třeba toho, že by k tobě respondenti chodili hůř připraveni, než kdyby s nimi dělal rozhovor novinář-muž?

Nic takového mi nikdy nikdo najevo nedal.

Nebo že by například nadřízený řekl, že by byl radši, kdyby daný synchron nabral muž nebo rozhovor dělal muž, protože žena by to nemusela zvládnout?

Nic takového se nikdy nestalo, alespoň tedy u čeho jsem byla a co můžu soudit.

Měla jsi někdy pocit, že by po tobě redakce chtěla spíš ženská témata? Věnovat se víc zdravotnictví, školství a sociálním věcem, než třeba ekonomice?

Tohle se mi taky nikdy nestalo – tedy ve zpravodajství. Ale například v redakci sociálních sítí to tak občas je, že jsou některá typicky ženská témata a typicky mužská témata a snaží se to tak občas editor rozhodit, aby to připadlo redaktorovi nebo redaktorce. Ale nemyslím, že to je něco špatného. Jednoduše, když se má točit o motorkách, tak editor vidí, jak se na to ženy redaktorky tváří a ví, že to bude jednodušší zpracovat

pro muže, protože je mu to bližší a nebude muset strávit dva dny tím, aby si vůbec nastudoval, co to motorka je, teď mluvím samozřejmě v nadsázce. Nemyslím ale, že by to byla nějaká zkostratělost nebo stereotypní jednání ze strany redakce. Je vidět, že se nebrání ani „bourání“ právě stereotypů a občas s chutí poslali nějakou ženu na „mužské téma“, protože právě stáli o nový pohled na věc, o nové zpracování, které tomu mohla dát právě jen žena, protože o tom tématu nemá zaběhlé představy, jako by měl muž.

Další okruh se týká věku, vzhledu a hlasu. Myslíš, že jsou na tvůj vzhled kladeny vyšší nebo jiné nároky, než na vzhled kolegů? A dostáváš od nadřízených zpětnou vazbu na to, jak vypadáš?

Nemyslím, že by na můj vzhled nebo vzhled žen redaktorek obecně byl kladen vyšší nárok než na vzhled mužů redaktorů. Není vyšší než u mužů, ale je vysoký obecně, řekla bych, u redaktorů v audiovizuálním médiu. A asi je to přirozené. Člověk jí i očima, konzumuje i očima nejen jídlo, ale i televizní obsah. Asi je správné, že se na televizi „hezký kouká“. Málokdy člověk uslyší v práci nějakou výtku nebo pokyny ohledně vzhledu explicitně. Tak nějak latentně, implicitně, to ale všichni cítí ve vzduchu a vytuší, co ano a co už ne. Některá základní upravenost je určitě na místě. Na druhou stranu mě trochu mrzí, že jsou veřejnoprávní média (ta vizuálně hlavně) poměrně z mého pohledu pruderní ohledně vzhledu – ohledně toho, co unesou a co už ne. Například různě barevné vlasy, viditelné tetování... to jsou myslím věci, které by na obraze neprošly. Ovšem pryč jsou dávno doby, kdy růžová hlava a tetování byly spojovány s prapodivnými živly, možná i drogovým prostředím... Tohle mi na obraze chybí. Mrzí mě, že veřejnoprávní televize zrovna tohle nepustí dál. Nebo nepustí? To je vlastně otázka. Nikdo se o to asi ani nepokouší. Třeba já osobně jsem do pohovoru v ČT měla růžové vlasy. Jakousi autocenzurou jsem si ale řekla, že by mi to na pohovoru uškodilo a den před tím jsem se přebarvila na „normální“ blond. K té zpětné vazbě – například v zimě měla jedna redaktorka z regionů živý vstup ohledně stavu sněhu na sjezdovkách nebo tak něco, nevím už přesně. A chvíli před vstupem viděl náš editor, že má na hlavě čepici, tak jí volal, aby si ji sundala, že to tu chvíli vydrží. To mi osobně přijde přehnané. Naopak mi spíš přijde divné vidět záběry ze sjezdovky, kde jsou všichni zazimovaní a mezi nimi stojí redaktorka jediná bez čepice.

Jak velkou roli hraje vzhled ve zpětném hodnocení tvého výkonu?

Myslím si, že vůbec žádnou.

Bylo ti třeba naznačeno, že vzhledem k věku bys měla mít kratší vlasy, vzhledem k postavě delší nebo kratší šaty nebo podobné poznámky?

Nic takového se nikdy nestalo.

A bylo ti někdy naznačováno, že se na práci nehodíš kvůli věku?

Mně osobně nikdo nic takového nenaznačoval a ani jsem nebyla svědkem toho, že by si někdo něco takového vyslechl. Na druhou stranu jsou slyšet určité poznámky mezi redaktory samotnými, jak si občas berou do úst starší redaktorky, řekněme 40+, a komentují jejich věk a vzhled vzhledem k práci. Ale myslím si, že to je součást jistého konkurenčního boje, který v televizním prostředí prostě je a bude. Lidé si tak trochu závidí, když vidí, že někdo ještě po čtyřicítce vypadá výborně a na 30 let, protože se možná obávají, jestli i k nim bude čas tak shovívavý.

Reagují diváci na tvůj vzhled? A změnilo se to nějak v průběhu času, co jsi na obrazovce?

Mám vlastně pouze tři zkušenosti s podobnou reakcí. Po jednom živém vstupu mi napsal jeden divák na Facebooku, že mi to slušelo a že mě chce někam pozvat. Byl to starší muž, určitě přes 50 a mezi redaktorkami „známá firma“. Vždy, když se objeví na obrazovce nová tvář, zapamatuje si z titulku její jméno, vyhledá ji na FB a prostě to zkouší. Druhá zkušenost je na základě reportáže zveřejněné

na Facebooku ČT24, kde mi pod ni v komentářích dva lidé napsali, že mi to tam sluší – oba to byli muži. A třetí zkušenost je negativní, ale neberu si ji osobně, očividně souvisela s tím, že dotyčný není fanouškem ČT. Točili jsme se štábem anketu na Vítězném náměstí a jeden starší muž tam na mě pokřikoval, že vypadám jako prostitutka, že se neumím jako redaktorka ČT ani obléknout. Myslím, že jsem byla oblečená adekvátně – černá sukně nikterak krátká, černé punčochy, zimní kabát, velká vínová šála, nic odhaleného. V poměru k počtu mých vystoupení v TV, ať už živě nebo v předtočené reportáži, je těch reakcí na vzhled ale velmi velmi málo a nedělám z nich proto žádné závěry.

Procházela jsi hlasovou výchovou? Pokud ano, bylo ti řečeno, že bys měla znít jinak? Vstřícněji, příjemněji, srovnávali tě lektoři nebo lektorky s muži?

Prošla jsem intenzivní hlasovou výukou už před nástupem do rádia a do ČT. Lektor mi tehdy řekl, že bych se měla naučit položit si hlas, aby byl níž. Jako důvod uvedl, a nemám důvod mu nevěřit, že fyziologicky jsou nám všem dány nižší hlasy, než jakými ve skutečnosti mluvíme, hlavně ženy. Ty podle něj mluví zbytečně vysokými hlasy. Zřejmě mají pocit, že to přiláká samečky, že na to budou dobře reagovat. To nemyslím jako vtip. Když si ale hlas položíme níž, neunavuje nás ani tolik mluvení, vydržíme mluvit déle a myslím si skutečně, že ten hlas je příjemnější a že na něj i posluchač nebo divák lépe reaguje. Nemyslím, že je cílem ani lektora, ani redaktorky znít mužněji, ale prostě jen nechat svůj přirozený hlas co nejlépe vyznít, což právě v těch nižších polohách se děje, dle mého názoru.

Myslíš si, že se ženský přístup reportování liší od toho mužského? Že jsou třeba víc emotivní?

Vlastně pouze jednou, u reportáže pro sociální síť, mi bylo řečeno – ale v pozitivním smyslu – že moje reportáž je upravenější, že je tam cítit ženská ruka. Že je taková uhlazenější, víc si hraje s detaily, především to bylo zmiňováno s ohledem na práci se slovy, slovní zásobu. Ale to je jediný případ, jinak jsem podobnou zpětnou vazbu nikdy neslyšela.

A posílají dle tvé zkušenosti vedoucí redakcí buď ženy, nebo muže podle situací?

Domnívám se, že tohle se ve veřejnoprávní televizi neděje vůbec. Pokud editor vybírá mezi dvěma lidmi, kdo na místo pojede, vybírá pouze podle zkušeností nebo podle toho, kdo z nich už se třeba tomu tématu věnoval, takže bude pro toho člověka jednodušší to zpracovat, protože má k tomu načteno...

Zažila jsi někdy, že by nadřazení povyšovali častěji nebo rychleji muže?

Nezažila a domnívám se, že ve veřejnoprávní televizi není pohlaví pro rychlost povýšení nějakým přílepkujícím kritériem.

Setkala ses při své profesi se sexismem – ať už v jakékoliv formě? Nebo se sexuálními obtěžováním?

Nikdy nepřišel přímý, obtěžující návrh od respondentů, ale je pravda, že od některých respondentů mužů zaznávají občas zvláštní poznámky, dvojsmyslné. Nebo zvláštní úsměvy, které by určitě nedělali na redaktora – muže. Jeden respondent je tím mezi redaktorkami proslulý. Jedné kolegyni komentoval její sukni, že jí velmi sluší a jeho výraz přitom byl údajně velmi nekorektní. Mně jednou řekl po telefonu, kdy mi potvrzoval, že můžeme přijet na rozhovor: „Přijed'te Kačenko, už jsem na vás nadrážděnej“. Myslím si, že podobný slovník, zrobnělinu v oslovení... by nevolil, pokud by za ním jel redaktor muž. Poměrně nemístné pohledy a poznámky jsem zažila také od jednoho politika. Šli jsme do schodů, bavili jsme se o tom, že nejsme úplně trénovaní a že nám schody dávají zabrat a on řekl: „Tak s vámi já se rád zapotím“.

Nemáš děti, ale vnímáš zaběhnutý systém jako problém? Dokážeš si představit výchovu dětí při této práci?

Konkrétně práce v Redakci denního zpravodajství je podle mě prakticky neslučitelná s výchovou dítěte, s těhotenstvím... Tedy je pravda, že máme i redaktorku, která má malé dítě a pracuje u nás. Ovšem bere si převážně ranní směny, od 4 ráno, a to se pak musí někde podepsat, minimálně na zdraví z dlouhodobého hlediska. Obecně si myslím, že ve zpravodajství jsou pozice, redakce, které jdou při jistých kompromisech skloubit s mateřstvím, ale je to zřejmě velmi těžké a je potřeba tam zajistit řadu faktorů – hlídání, babičky, odvádění do školky... A zní to divně a jako z jiného století, ale asi je nutné mít partnera, který slušně vydělává, protože v Praze je častý jev, že člověk odsud nepochází a právě babičky tu nemá. A platit si hlídání je nákladné. Navíc určitě nelze, aby ta žena pracovala naplno jako do mateřství, a jelikož jde o práci na IČO, znamená to nemalý propad v příjmu. Takže hlavně z finančního hlediska je podle mě těhotenství a mateřství velmi náročné na sladění s pracovním životem v televizi.

Setkala ses ty osobně někdy s platovou diskriminací, s rozdíly v odměňování za stejnou práci?

Nesetkala a myslím, že v ČT k tomu nedochází. Samozřejmě občas juniorní redaktor odvede práci, kterou by jindy měl dělat redaktor senior a dostane za ni juniorskou sazbu. Ovšem to je jenom občas a je to myslím přirozený vývoj, že člověk začíná jako junior s juniorním platem a aby se mohl stát seniorem, je potřeba, aby si to osahal, sem tam ho nechat udělat něco seniorního.

Ještě bych chtěla doplnit něco k tomu věku, co se mi teď honí hlavou... Myslím si, že samo o sobě pohlaví redaktora nehraje až takovou roli v přístupu respondentů. Důležitou proměnnou je v tom dle mého názoru věk. Domnívám se, že vezmeme-li 25letého redaktora a 25letou redaktorku, respondent k nim bude přistupovat stejně. Stejně tak pokud jim bude oběma 40. S rostoucím věkem ale roste v očích respondenta důvěryhodnost a kvalita toho redaktora nebo redaktorky. Pokud vezmeme 25letou redaktorku a 40letou redaktorku, určitě apriori respondent čeká, že ta starší z nich se zeptá lépe, že má v tom tématu lepší přehled. A to je přirozené a myslím, že logicky blízko pravdě.

Příloha č. 4: Rozhovor s Marianou Kopeckou

Jak ses dostala k práci v audiovizuálních médiích?

Dostala jsem se tam díky škole. Dělala jsem žurnalistiku na FSV UK, odtamtud jsem se skrze nějaké kontakty dostala do Novy a potom jsem šla do České.

A na Nově jsi dělala co?

Jenom v jejich tiskové kanceláři, která tenkrát fungovala, Mediafax se to jmenovalo.

Setkala ses někdy v počátcích své kariéry nebo během ní s nějakými překážkami nebo pochybnostmi, o kterých jsi věděla, že kdybys byla muž, nemusela bys je řešit?

Asi ne, ani jsem se nesetkala s žádným stereotypem, že bych byla hezká a holka a tak bych s někým něco měla... nebo se to ke mně nedostalo. Takže mi nikdo nic takového neřekl, neztěžovalo mi to život. Když jsem si něco zasloužila, byla jsem za to odměněná, naopak když jsem něco zkazila...

Nemyslíš si tedy, že by tvoje pohlaví mělo vliv na práci, kterou děláš, nebo na tvoji profesionalitu?

Jo, setkala jsem se s tím. Neformálně se mnou třeba někdo z nadřízených mluvil tak, jak by asi nemluvil s mým mužským kolegou. To se mi vlastně stalo, ale nechci konkretizovat. To je jediné, co mě napadá. Jinak asi ne.

Měla jsi někdy pocit, že jsi podceňovaná jako profesionálka kvůli tomu, že jsi žena? Když jsi třeba nabírala synchron, ten, co ti odpovídal k tobě přistupoval jinak, než kdybys byla muž?

Jo, myslím, že někdy se to děje. Když třeba ve Sněmovně dělám rozhovor s představiteli určitých subjektů, osloví mě křestním jménem nebo podobně, mají takový blahosklonný přístup. Není to tak, že by mi něco vysloveně řekli, ale myslím, že je to něco, co by nedělali mužským kolegům. Takové to blahosklonné „děvčátko Mariano“. Ale není to nic velkého, zásadního.

Myslíš, že autoritu k respondentům sis musela postupně získávat a budovat si ji?

Na to se těžko odpovídá. Na synchrony se jezdí vždycky za někým jiným. Jo, v Poslanecké sněmovně jo, ale nemyslím si, že by zásadní bylo to, že jsem žena. Důležitější jsou zkušenosti. Mají tendenci tě nebrat zas tak vážně, když jsi tam chvíli, víc než kvůli tomu, že jsi žena. Když zjistí, že jsi chytrá ženská, myslím, že jsou v pohodě.

Měla jsi někdy pocit, že by po tobě redakce chtěla spíš ženská témata?

Ani ne. Mě ta témata zajímají, tak jsem někam jela, protože jsem o to projevila zájem. Hodně se zajímám o různé genderové otázky a feminismus, ale že by mi to téma někdo zadal, protože jsem žena, to ne. Možná když je nějaké techničtější téma, podvědomě tam pošlou spíš kluka, ale mně se to nestalo, tak nemůžu uvést konkrétnější příklad.

Další okruh se týká věku, vzhledu a hlasu. Myslíš si, že jsou na tvůj vzhled kladeny větší nebo jiné nároky, než na vzhled tvých mužských kolegů?

To nevím, ale určitě náš vzhled každý víc komentuje. Třeba moji příbuzní, kteří jako první řeknou, jak jsem vypadala. Tohle se děje i s cizími lidmi – víc řeší to, jak jsem vypadala, než obsah toho, o čem jsem mluvila. Takže takhle jo, ale že by mi někdo v práci řekl, abych se sebou něco udělala, to se nikdy nestalo.

Takže zpětná vazba od nadřízených se vzhledu nijak netýká?

Ne. Ani si nemyslím, že by nějaký nadřízený řekl, že jsem nebo nejsem hezká. Neuvědomuju si to. Myslím, že v tom je tady přístup hodně korektní.

A řeší to v maskérně? Že bys měla vypadat jinak?

Ne, tam jediné z pragmatického hlediska – že mám vlasy moc dlouhé a špatně se upravují. Ale že by mě do něčeho tlačili, tak to vůbec.

Jak to vypadá v praxi? Než odjíždíš do terénu, tak tě líčí?

Když jezdím do terénu, většinou před tím ráno moderuju ze studia, takže mě před moderováním tak půl hodiny líčí. Když jedu ráno rovnou do terénu, tak mě předtím taky líčí a je to většinou taky na půl hodiny. Já jsem hodně nenáročná, udělají mi, co chtějí, učešou mě, jak chtějí, a mně je to jedno. Nemyslím to tak, že se chci nějak vychvalovat, ale opravdu to moc neřeším, jak vypadám.

Dostala jsi někdy nějakou reakci, která by se týkala věku? Ať už od diváků nebo nadřízených?

Jo, to se stalo a to bylo vtipný. Plesl si dal nedávno dokonce na svůj Facebook příspěvek, že v ČT moderují děti a byla tam moje fotka. Víckrát jsem to i četla na nějakých diskuzích. Lidi hodně řešili, že vypadám hrozně mladě, že vypadám jako maturantka – spíš v pejorativním smyslu. I nadřízení to tu řešili, že víc nás má tu nevýhodu, že vypadáme mladší.

Procházela jsi hlasovou výchovou?

Ano, a procházím doteď.

A bylo ti někdy naznačeno, že bys měla znít jinak? Přívětivěji, mileji? Srovnávali tě nějak s muži?

Ne, ne, to se mi nestalo. Celou dobu chodím k jednomu lektorovi a ten to z tohoto pohledu nikdy neřešil. Možná řešil postavení hlavy, abych nepůsobila lascivně, ale to je jediné, co si pamatuju. Když si ji dám takhle, tak je to prý nějak svůdné, ale nebyla to z jeho strany určitě žádná objektivizace.

Další otázka se týká práce v terénu. Myslíš si, že se ženský přístup reportování liší od toho mužského? Třeba emocemi?

Ne, myslím, že tohle není o pohlaví, nemyslím si to. I nervozitu vidím u svých kolegů stejně jako u kolegyň. Nedokážu si vybavit žádný konkrétní rozdíl.

Setkala ses někdy se skleněným stropem? Zažila jsi někdy, že by nadřízení rychleji nebo častěji povyšovali muže, ačkoliv by žena byla stejně zkušená?

Myslím, že tady se to neděje, aspoň v té oblasti, ve které dělám já.

Setkala ses někdy se sexismem nebo sexuálním obtěžováním? Ať už na pracovišti, nebo třeba v terénu?

Ne. Já naštěstí působím tak nepřístupně, že se mi to neděje ani v civilním životě, ani v zaměstnání. Nevybavuju si to.

Poslední otázka se týká mateřství a péče o děti. Vnímáš jako problém zaběhnutou redakční kulturu, kdy se pracuje do pozdního odpoledne?

Upřímně, přijde mi, že návrat po rodičovské je tady právě lepší, protože se tu pracuje na směny. Je to pro holky flexibilní. Naopak si to můžou přizpůsobit, což by si v normálním zaměstnání nemohly dovolit – že by chodily do práce jednou týdně. Naopak se na to docela těším, myslím, že to nebude tak hrozné, jako když člověk někde dělá osm hodin přes den.

Takže podle tebe vedení dokáže vyjít vstříc?

Nevím, jak to mají v jiných redakcích, ale v našem oddělení je směnný provoz spíš výhodnější pro mámy.